Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

CIGAR- & TOBAKS FABRIKANTERNES FORENING AF 20 JUNI 1875

CIGAR- OG TOBAKSFABRIKANTERNES FORENING AF 20. JUNI 1875

*

MINDESKRIFT
UDGIVET I ANLEDNING AF
FORENINGENS
JUBILÆUM

*

KØBENHAVN
HERTZ'S BOGTRYKKERI
1925

CIGAR- OG TOBAKSFABRIKANTERNES FORENING af 20. Juni 1875 har i Aar bestaaet i 50 Aar. Grundet paa den ved den store Arbejdskonflikt skabte Situation har Foreningen ment at burde bortse fra officielle Festligheder, og Jubilæet vil derfor kun blive markeret ved Udsendelsen af medfølgende Festskrift, i hvilket Foreningens Arbejde i de forløbne Aar er beskrevet i store Træk.

Paa Jubilæumsdagen vil Foreningens Bestyrelse være til Stede i Foreningens Lokaler, Bernstorffsgade No. 15II, i Tiden fra Kl. 10 til Kl. 2.

INDHOLDSFORTEGNELSE

I	Stiftelse og første vanskelige Aar	S.	7—15
II	Arbejde for Kræfternes Samling	»	16—27
III	I Krigs- og Krisetider	»	28—35
IV	Foreningens Virksomhed i Krigsaarene	»	36—49
V	Krisen	»	50—57
VI	Told og Beskatning	»	58—71
VII	Tobaksmonopolet	»	72—76

Friser og Vignetter
tegnet af Poul Sæbye
efter Genstande fra
Dansk Folkemuseum og Nationalmuseets II Afdeling.

Side	7	Tobaksspindermestrenes Tobaks-Tallerken	1773
„	15	Kobbersmedesvendenes Tobaks-Tallerken	1786
„	16	Nagelsmedesvendenes Tobaks-Tallerken	1770
„	27	Tinkande fra Tobaksspindersvendelauget	1761
„	28	Skilt fra Tobaksspindernes Velkomst	1772
„	35	Tobaksskærekniv fra Ærøeskjøbing	1758
„	36	Snusdaase af Straafletning (første Halvdel af 18. Aarhundrede)	
„	50	Snusdaase af Messing	1789
„	57	Kridtpibehoveder (fundne i København)	
„	58	Snusdaase af forgyldt Metal	c. 1750
„	71	Stokkeknap med Pibehus fra Lille Valby. 18. Aarhundrede.	
„	72	Tobaksspindersvendelaugets Emblem fra Slutningen af 18. Aarhundrede	

FORORD.

Da den ældste Forening af Tobaksfabrikanter i Danmark i Sommer kan fejre Halvhundredaarsdagen for sin Stiftelse, har Bestyrelsen ment at burde samle de Efterretninger, der endnu var at finde om, hvad der er virket og udrettet i de forløbne Aar. Kun sparsomme og spredte har de Kilder været, der har staaet til Raadighed, da noget synderligt Arkiv ikke er bevaret før fra den sidste halve Snes Aar, men af hvad der har kunnet samles, er det forsøgt at tegne et Billede af de vigtigste Epoker i Foreningens Liv. Bedst og fyldigst er ganske naturligt Fremstillingen blevet af Krigsaarene og Efterkrigstidens urolige og bevægede Forhold og Foreningens Betydning for Industrien under denne Tids Vilkaar.

Skriftet er udarbejdet af Professor William Norvin (I—III) og Fuldmægtig i Industriraadet, cand. polit. I. Egebjerg (IV—VII).

Bestyrelsen.

Bernhard Hirschsprung

I

STIFTELSE OG FØRSTE VANSKELIGE AAR

HENIMOD Aaret 1870 trængte den socialistiske Bevægelse sydfra ind i Danmark, og man begyndte at forsøge paa at samle og organisere Fabrikernes og Værkstedernes Arbejdere i Foreninger med det Formaal at fremtvinge højere Løn og bedre Arbejdsvilkaar i det hele.

For Tobaksindustriens Vedkommende skete Begyndelsen i Fredericia, hvorhen en Fabrik efter Krigen var flyttet fra Flensborg og havde medført Arbejderne, der var stærkt paavirket af den socialistiske Propaganda i Tyskland.

I København stiftedes i Aaret 1871 Tobaksarbejdernes Forening, som i de nærmest følgende Aar fik iværksat forskellige mindre Lønstriker rundt om paa forskellige Fabriker, uden at dog nogen af dem blev af væsentlig eller almindelig Betydning.

Tobaksindustrien havde i den sidst forløbne Menneskealder haft en frodig Udvikling herhjemme. Antallet af Virksomheder var vel ikke steget med mere end en Snes Stykker siden Aarhundredets Midte, da det i Begyndelsen af Halvfjerdserne var ca. 130-140, men Tallet paa Arbejdere var samtidig gaaet op fra halvtredje Hundrede til næsten tre Tusinde, foruden ca. 1200 Børn.

Først i Sommeren 1875 trak det op til en mere alvorlig Kamp, da Arbejderne hos Firmaet A. M. Hirschsprung & Sønner paa et Lønspørgsmaal truede med at nedlægge Arbejdet. Fabrikejerne søgte og opnaaede Støtte hos to andre af Byens største Firmaer, Alexander Rasmussen og Julius Adler, og blev derved sat i Stand til at give Arbejderne det Svar, at de tre store Fabriker stod solidarisk; hvis der erklæredes Strike paa den ene af dem, vilde

begge de to andre straks blive lukkede. Den tilsagte Bistand blev ogsaa effektiv; da Striken iværksattes hos Hirschsprung, erklærede de to andre Fabriker Lock-out.

Imidlertid gik Indehaverne af de tre nævnte Fabriker et Skridt videre, idet de samlede alle de Fabrikanter i Byen, der var villige — saavel større som mindre — til et Møde, hvor de fælles Interesser skulde drøftes, og paa dette Møde, der fandt Sted den 20. Juni 1875, stiftedes da Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening. Til Bestyrelse valgtes Fabrikanterne Hirschsprung, Julius Adler, Alexander Rasmussen og Johannes Schiøtz med den førstnævnte som Formand. Der udarbejdedes naturligvis ogsaa nogle Love, som er et ganske karakteristisk Udtryk for, hvor ængstelig og famlende man dengang stod overfor Organisationstanken, de viser i deres noget ubehjælpsomme Almindelighed, at man ganske vist vilde støtte hinanden i Kampen for Standens Interesser, men at paa den anden Side de enkelte dog ikke ønskede at binde sig for stærkt.

Af disse ældste Love er nu ganske vist ikke noget Eksemplar bevaret, men da vi af en senere Revision kan se, at kun enkelte Bestemmelser ændredes, tør den efterstaaende Form siges at være identisk med den oprindelige; tvivlsom er § 2, da Foreningen heller næppe paa Papiret fra først af har haft Karakteren af at være en Landsforening, men blot har omfattet københavnske Fabrikanter, og § 17, der indeholdt Bestemmelserne om Bestyrelsesvalg, blev siden helt forandret og kan derfor ikke meddeles.

§ 1.

Foreningens Formaal er at varetage Standens Interesser paa bedst mulig Maade.

§ 2.

Som Medlem af Foreningen kan optages Cigar- og Tobaksfabrikanter, som her i Riget (?) drive Fabrikationen som Næringsvej.

Foreningens Hjemsted er Kjøbenhavn.

§ 3.

Som extraordinære Medlemmer vil kunne optages saadanne, som tidligere have ernæret sig som Cigar- og Tobaksfabrikanter. Disse kunne deltage i Foreningens almindelige Sammenkomster, men ere ikke stemmeberettigede.

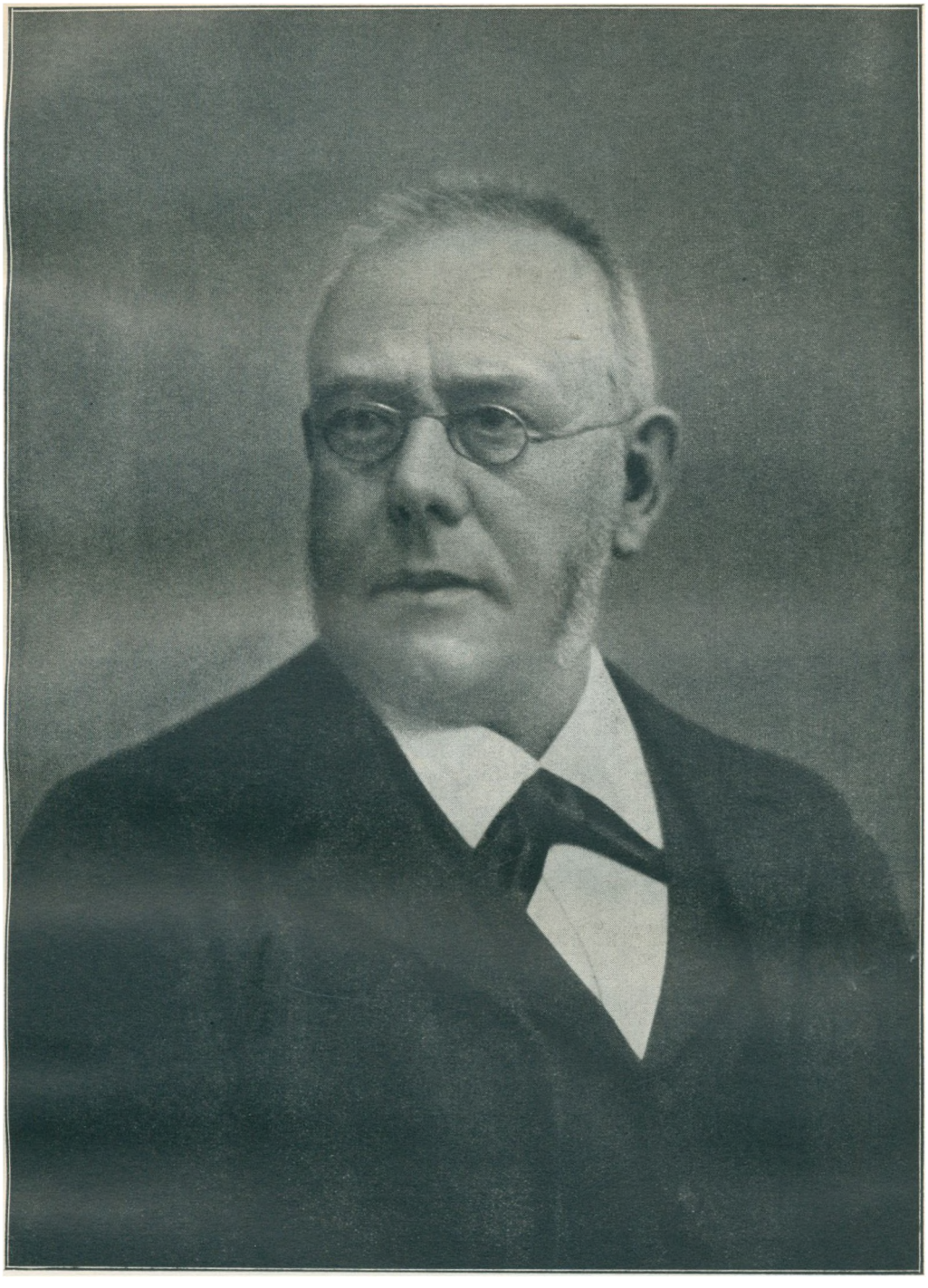

Julius Adler

Alex. Rasmussen

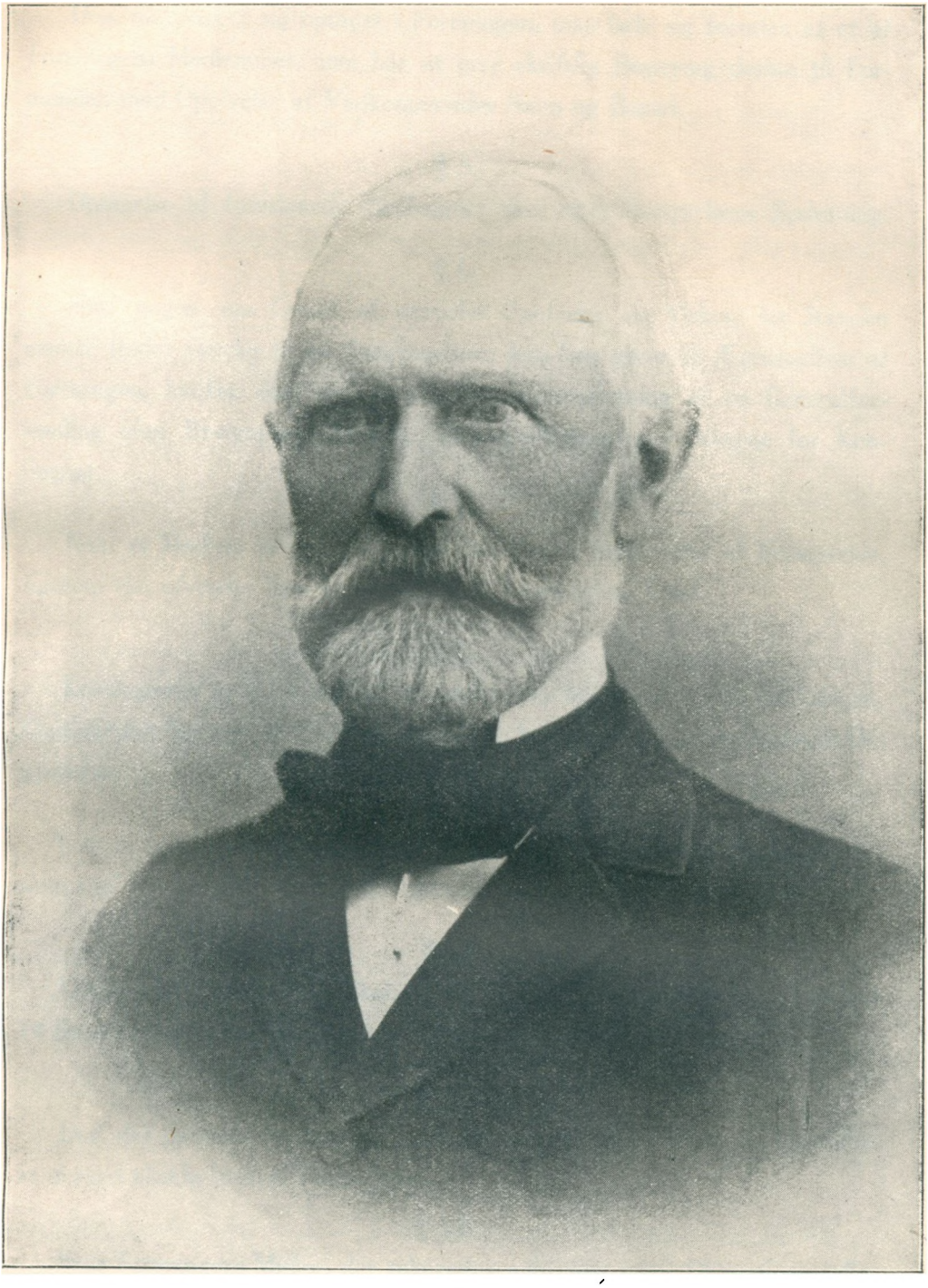

Joh. Schiøtz

§ 4.

Den, der ønsker sig optaget i Foreningen, maa lade sig foreslaa af et af Foreningens Medlemmer, som har at give skriftlig Begæring derom til Formanden med Opgivelse af Vedkommendes Navn og Bopæl.

§ 5.

Optagelse af foreslaaede Medlemmer sker efter Bestyrelsens Beslutning.

§ 6.

Hvis nogen paa Grund af særdeles Opofrelse og Virken for Standen maatte findes værdig til en Anerkendelse, kan han gøres til Æresmedlem af Foreningen, hvilket sker ved simpel Majoritetsbeslutning af en Generalforsamling efter Bestyrelsens Forslag. Æresmedlemmer ere fritagne for Kontingent.

§ 7.

Naar et Medlem er optaget, bliver han derom underrettet af Formanden, ligesom der tilsendes ham et Exemplar af Foreningens Love.

§ 8.

Kontingentet er 6 Kr. aarlig, som opkræves forud for et Aar ad Gangen. Kontingentet for nye Medlemmer opkræves fra det paafølgende Kvartals Begyndelse.

§ 9.

Enhver, som staar til Restance med Betaling af Kontingentet for 1 Aar, udslettes af Foreningen og kan ikke optages paany, førend Restancen er betalt.

§ 10.

Udmeldelse af Foreningen skal ske skriftlig til Foreningens Formand mindst 14 Dage forinden Regnskabsaarets Udløb den 31te Juli.

§ 11.

Den, der dømmes for nogen i den offentlige Mening vanærende Handling, er derved ekskluderet af Foreningen.

§ 12.

Naar Foreningens Midler, der sukcessive anbringes i kgl. Obligationer eller paa anden rentebærende, betryggende Maade, er naaet op til 3000 Kr., kan

den aarlige Renteindtægt hvert Aar anvendes til eventuelt dermed at yde Hjælp og Støtte til værdige Trængende af Foreningens nu- eller forhenværende Medlemmer eller deres Efterladte, forsaavidt dertil er Anledning. Dette Hverv paahviler Bestyrelsen.

§ 13.

Generalforsamlingen, som afholdes i Kjøbenhavn, har den øverste Myndighed i alle Foreningens Anliggender. Kun den kan foretage Forandringer ved de bestaaende Love, hvortil fordres, at mindst Halvdelen af de stemmeberettigede Medlemmer ere nærværende eller repræsenterede, og at mindst $^2/_3$ af de afgivne udenbys og $^2/_3$ af de afgivne indenbys Stemmer ere for Forslaget.

I Tilfælde af, at foranstaaende Betingelser for at kunne tage gyldig Beslutning ikke ere tilstede, kan saadan tages af en ny i Løbet af 14 Dage derefter indkaldt Generalforsamling og uden Hensyn til de mødtes Antal, naar $^2/_3$ af de afgivne Stemmer ere for Forslaget.

I alle andre Anliggender kan Beslutning tages ved simpel Majoritet, naar mindst Halvdelen af de stemmeberettigede Medlemmer ere nærværende eller repræsenterede. Forsaavidt dette ikke er Tilfældet, kan en saadan Beslutning tages af en ny i Løbet af 14 Dage derefter indvarslet Generalforsamling, uden Hensyn til Stemmeantal og i alle Tilfælde ved simpel Majoritet. Ved mulig Stemmelighed er Dirigentens Stemme den afgørende. Repræsentation af et Medlem maa kun ske ved et andet Medlem og ved skriftlig Fuldmagt.

§ 14.

Intet Forslag kan komme til Afstemning paa den aarlige Generalforsamling uden Bestyrelsens Samtykke, med mindre det mindst en Maaned forinden har været forelagt Bestyrelsen.

Indenbyes Medlemmer ere saadanne, som drive Fabrikation i Kjøbenhavn eller nærmeste Omegn (?).

§ 15.

Hvert Aar i September Maaned afholdes ordinær Generalforsamling, paa hvilken det reviderede Aarsregnskab fremlægges til Godkendelse, og Beretning gives om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar. Indkaldelsen sker af

Bestyrelsen med mindst en Maaneds Varsel og ved skriftlig Meddelelse ledsaget af en Dagsorden til hvert enkelt Medlem.

§ 16.

Ekstraordinær Generalforsamling afholdes, naar Bestyrelsen finder det fornødent, eller det fordres af mindst 8 af Foreningens stemmeberettigede Medlemmer ved en skriftlig, til Bestyrelsen indleveret, motiveret Begæring, i hvilket Tilfælde Indkaldelsen skal ske hurtigst muligt.

§ 18.

Alle i Bestyrelsesmøder og paa Generalforsamlinger førte Forhandlinger indføres i en Forhandlingsprotokol, som underskrives af Dirigenten. Ligeledes bliver Foreningens Korrespondance saavidt muligt at indføre i samme.

§ 19.

I Tilfælde af, at Foreningen opløses, skal der af dens eventuelle Midler dannes et Legat, hvoraf Renten vil være at anvende saa vidt muligt paa den i nærværende Loves § 12 foreskrevne Maade.

Kollegialiteten fik paa den anden Side et klart og meget smukt Udtryk deri, at der tillige stiftedes en Understøttelsesforening, om hvis Plan og Formaal de nedenstaaende Love giver Oplysning.

Love for Understøttelsesforeningen
under
Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening
af 20. Juni 1875.

A. Foreningens Formaal.

§ 1.

Foreningens Formaal er at understøtte:

a) Medlemmer eller forhenværende Medlemmer, som formedelst Alderdom, Svaghed eller Uheld er bleven trængende;
b) Enker efter ovennævnte, deres ukonfirmerede Børn og fremdeles ugifte Døtre.

Alle, forsaavidt de anses værdige og trængende.

B. Medlemmers Optagelse, Udmeldelse eller Udslettelse.

§ 2.

I Foreningen kan optages enhver, der har Borgerskab som Cigar- og Tobaksfabrikant i Danmark.

§ 3.

Medlemsbidraget er 200 Kr. én Gang for alle eller 10 Kr. aarlig, som betales inden 1. Juli hvert Aar.

Bliver Bidraget, der forfalder den 1. Juli, ikke betalt ved Anfordring og heller ikke, inden næste Bidrag forfalder, udslettes vedkommende Medlem og kan kun igien optages ved at berigtige sin Restance.

§ 4.

Udmeldelse af Foreningen skal ske inden 1. Juli. Sker dette ikke, maa det paagjældende Medlem betale Kontingent for det følgende Aar.

C. Extraordinære Medlemmer.

§ 5.

Som extraordinære kan optages enhver, der interesserer sig for Foreningens Formaal; disse er dog ikke stemmeberettigede.

D. Foreningens Midler, deres Anbringelse og Anvendelse til Understøttelse.

§ 6.

Foreningens Fond dannes af:

a) Aarsbidragene,
b) indvundne Renter og
c) frivillige Gaver.

§ 7.

Efterhaanden som de opsparede Summer er tilstrækkelige dertil, anbringes de paa bedste og hensigtsmæssigste Maade i gode og anerkjendt solide Værdipapirer, der bærer en fast Rente. De saaledes erhvervede Aktiver noteres som tilhørende Foreningen og kan kun transporteres eller kvitteres af Formanden og to Bestyrelsesmedlemmer.

Foreningens samtlige Værdipapirer deponeres i en Bank. Renterne hæves af Formanden og Kassereren i Fællesskab.

§ 8.

Understøttelse kan ikke ydes, førend der er opsamlet en Kapital af 5,000 Kr., og skal bevilges af Bestyrelsen, til hvem Andragende derom bliver at indgive.

§ 9.

Af Aarets ordinære Indtægter maa anvendes indtil tre Fjerdedele, medens Resten altid skal henlægges til Fondens Forøgelse.

Understøttelse kan ydes, om ogsaa Vedkommende nyder Understøttelse af andre Foreninger.

E. Bestyrelse.

§ 10.

Foreningens Anliggender varetages af Bestyrelsen for Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875, og dennes Kasserer er tillige Kasserer for Understøttelsesforeningen.

Regnskab aflægges hvert Aar paa Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forenings ordinære Generalforsamling.

§ 11.

Revisorerne i Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875 reviderer ogsaa denne Forenings Regnskab.

F. Generalforsamlingen.

§ 12.

Den ordinære Generalforsamling afholdes hvert Aar i sidste Halvdel af September samtidig med Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875.

§ 13.

Extraordinær Generalforsamling afholdes, naar Bestyrelsen finder det fornødent, eller det fordres af mindst 8 af Foreningens stemmeberettigede Medlemmer ved en skriftlig til Bestyrelsens Formand indleveret, motiveret Begjæring, i hvilke Tilfælde Indkaldelse skal ske hurtigst muligt.

G. Forandring af Lovene og Beslutning om Foreningens Opløsning.

§ 14.

Forandringer i Lovene kan ske paa de ordinære Generalforsamlinger, naar to Trediedele af de tilstedeværende eller ved Fuldmagt repræsenterede Medlemmer stemmer derfor. Disse Forslag til Lovændringer maa være indgivne til Bestyrelsen senest 6 Uger forinden Generalforsamlingens Afholdelse.

§ 15.

Foreningens Opløsning kan kun vedtages af en overordentlig Generalforsamling, hvortil samtlige Medlemmer hver for sig skriftlig er indkaldte ved anbefalet Brev, og naar tre Fjerdedele af Foreningens Medlemmer stemmer derfor.

§ 16.

I Tilfælde af, at Foreningen opløses, skal der af dens Midler dannes et Legat, hvoraf Renten vil være at anvende paa den i nærværende Loves § 1 foreskrevne Maade.

Den lille Strike, der havde givet den ydre Foranledning til Fabrikantforeningens Dannelse, blev ret hurtigt afsluttet ved et Forlig og fik ikke i den nærmeste Fremtid nogen direkte Følger.

Efter det første store socialistiske Stormløb fulgte nu en Reaktion i Slutningen af Halvfjerdserne med en stærk Afslappelse i Fagforeningsbevægelsen. Herved styrkedes ganske naturlig Fabrikanternes Stilling væsentligt, saaledes at de ikke mente længere at have nogen synderlig Brug for deres Forening. Den kom derved til at føre en mere og mere hensygnende Tilværelse, og der stilledes Forslag om helt at ophæve den; ganske naturligt var det de større Fabrikanter, som bedst var i Stand til at staa paa egne Ben, der var mindst interesseret i Foreningens fortsatte Liv.

De større Fabrikanter, som fra først af havde været de ledende, vilde nu trække sig tilbage og var nærmest tilbøjelige til helt at ophæve Foreningen, hvorimod en Række af de mindre modsatte sig Opløsningen og hævdede dens Nytte som Værn for fælles Interesser.

L. R. Høy

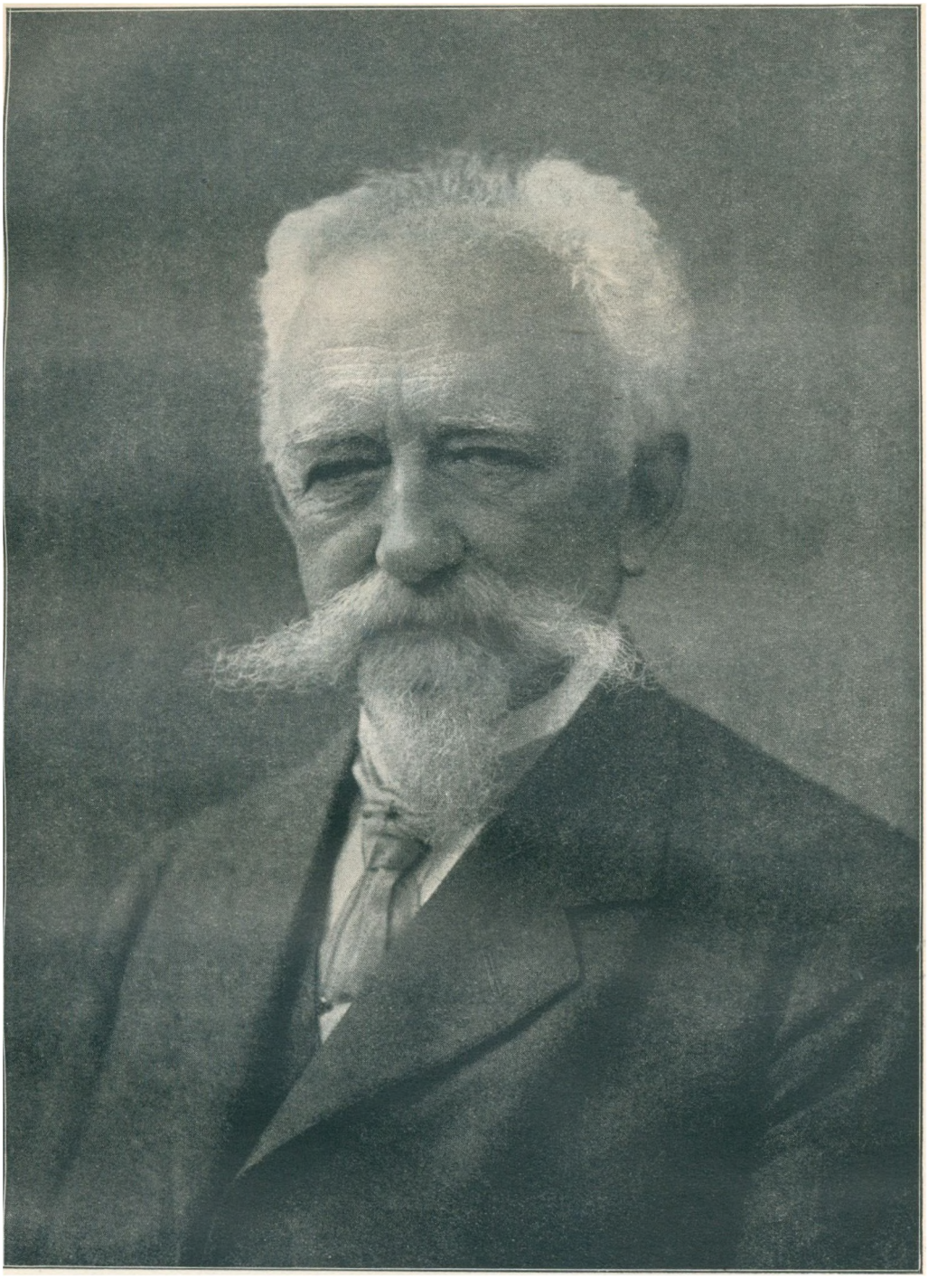

N. R. C. Bay

Man opfordrede da Fabrikant L. R. Høy til at overtage Ledelsen, hvad han ogsaa gik ind paa, under den Forudsætning, at de store Fabrikanter blev staaende som Medlemmer af Foreningen, hvad de ogsaa erklærede sig villige til.

Den ny Bestyrelse kom, foruden af L. R. Høy som Formand, til at bestaa af V. Bigler, I. M. Henningsen, I. H. Marsmann og N. R. C. Bay.

Den genskabte Forening skulde snart faa nye, store Opgaver at virke med.

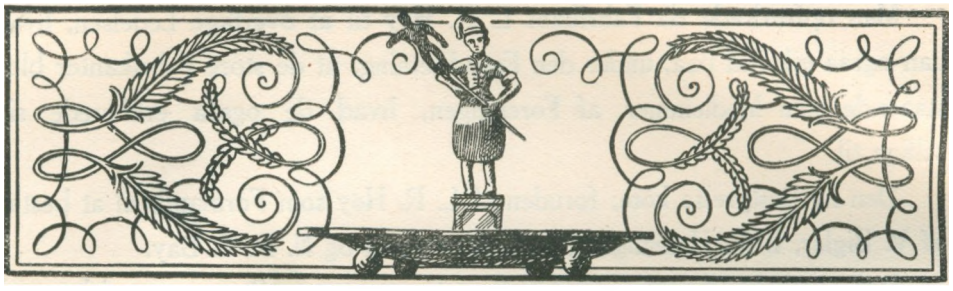

II

ARBEJDE FOR KRÆFTERNES SAMLING

OMKRING Aaret 1890 havde imidlertid Kampen mellem Arbejdsgivere og Arbejdere efterhaanden antaget en skarpere og mere bitter Karakter; ogsaa Arbejdsgiverne begyndte da at forstaa, at Hensynet til Særinteresser maatte sættes til Side for den fælles Sag, og at fastere Organisation var nødvendig, hvis de skulde være i Stand til at staa paa lige Fod med Arbejderne, naar Stridigheder krævede Forhandlinger eller virksom Optræden.

Den gamle Forening af Tobaksfabrikanter havde vel af og til haft med Arbejderspørgsmaal at gøre, men da disse nu stedse rykkede mere i Forgrunden, kom man indenfor Kredsen af de københavnske Fabrikanter efterhaanden paa det rene med, at det vilde være det mest praktiske ogsaa for Tobaksindustrien at have en særlig Forening med den Opgave at ordne Forholdet til Arbejderne. Den 8. November 1894 stiftedes med dette Formaal for Øje Københavns solidariske Cigar- og Tobaksfabrikanters Forening. Foreningen af 1875 skulde imidlertid snart komme til at vise sin Livskraft, og at den ikke var bleven overflødig. Ligesom den fra først af havde virket til Samling af de fleste københavnske Fabrikanter og i Aarenes Løb havde været disse til Støtte i mange mindre Striker, forøvrigt ogsaa ved flere Lejligheder havde rakt Kolleger i Provinserne en hjælpende Haand, saaledes blev den nu, da der skabtes særlige Foreninger til Varetagelse af Arbejderspørgsmaal, det naturlige Bindeled mellem Fabrikanterne i Hovedstaden og i det øvrige Land og Organet for alle de fælles industrielle Interesser.

Det for hele Tobaksindustrien mest vitale Spørgsmaal var i hine første Aar af Halvfemserne atter stærkt brændende, da hele Toldlovgivningen skulde tages op til Revision. Tobaksindustrien havde jo alle Dage haft en særegen og særlig vanskelig Stilling, fordi Statsmagten altid havde betragtet den som et meget fristende Skatteobjekt. Da Tobakken i syttende Aarhundrede begyndte i det hele taget at blive taalt her i Landet, blev den belagt med en saa høj Told, at det var saa godt som et Forbud, hvorfor Indførelsen ogsaa var forholdsvis meget ringe. Efterhaanden som man begyndte at forstaa, at Tobakken kunde blive en Indtægtskilde for Staten, indførtes der mere Differentiation i Toldrullernes Bestemmelser, men sædvanligvis gik man efter Tidens Skik den Vej at bortforpagte Tolden, hvorved naturligvis Varerne blev baade dyre og daarlige — for slet ikke at tale om, at man fremelskede Smugleriet. Den høje Told førte til, at man begyndte at avle Tobak herhjemme, og denne Dyrkning blev efterhaanden ret udbredt; ogsaa Tilvirkningen gjorde Fremskridt, men man var som paa ale andre Omraader afhængig af kongelige Privilegier, idet navnlig indvandrede Udlændinge for et vist Aaremaal fik Eneret paa Fabrikationen for en By eller Landsdel. Alligevel blomstrede Industrien dog op, og i Aaret 1750 samledes alle LandetsTobaksspinderier i et særligt Lav, men ti Aar senere indførtes Statsmonopol, medens Tolden paa forarbejdet Tobak stedse blev mere og mere urimelig høj. Først hen mod Aarhundredets Slutning, da Monopolet atter var afskaffet, kom Toldsatserne ned paa et noget mere naturligt Stade. I Løbet af nittende Aarhundrede — navnlig efter at Næringsfriheden var indført — blev Forholdene for den hjemlige Industri efterhaanden bedre, omend Indførselstolden paa Cigarer nu var forholdsvis lav og ikke ydede vor egen Industri nogen synderlig Beskyttelse, medens Tolden paa Blade var temmelig høj; men Staten tog dog stadig kun Indtægt af Tobaksforbruget gennem Vægttold. Imidlertid var der stadig Tale om en Revision af hele Toldlovgivningen, hvorved ogsaa Tolden paa Tobak vilde komme i Betragtning, idet mange var tilbøjelige til at mene, at her var en Indtægtskilde for Staten, som kunde og burde udnyttes i langt højere Grad, end Tilfældet havde været i det sidste Par Menneskealdre. Der var derfor al god Grund for Tobaksindustriens Mænd til at være paa deres Post og navnlig at slutte sig sammen for at søge at opnaa de bedst mulige Kaar at arbejde under.

Det var da den gamle Forening af 1875, der nu forsøgte at samle Standens Repræsentanter; den meldte sig ind i Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk, og det var ogsaa den, der tog Initiativet til Afholdelse af det første Fællesmøde for Tobaksfabrikanter for hele Landet, som fandt Sted i Odense i August 1895. I Juni udsendte Bestyrelsen, der da endnu bestod af L. R. Høy som Formand, V. Bigler, I. M. Henningsen, I. H. Marsmann og N. R. C. Bay, følgende Opfordring:

Den danske Cigar- og Tobaksindustri befinder sig for Øjeblikket i en saare vanskelig Stilling, der hos alle tænkende Medlemmer af vor Stand maa vække den alvorligste Eftertanke. Som De vil vide, har Regeringen for nylig nedsat en Toldkommission, sammensat af Politikere og Toldmænd. Derved er det sagkyndige Kendskab til de enkelte industrielle Fags Arbejdsforhold paa Forhaand udelukket, og for Alle, som virkelig ere inde i Forholdene, maa det følgelig staa klart, at enhver dansk Industrigren nu kan løbe Fare for at blive givet til Pris for Opnaaelsen af et blot og bart politisk Kompromis. Det uheldige Lod kan da lige saa godt ramme vort Fag som et hvilket som helst andet, ja, det er vel endogsaa næppe for meget sagt, at Cigar- og Tobaksfabrikationen ved denne Lejlighed er særlig udsat. Men har fæstet sin Opmærksomhed paa de enkelte store Firmaer her i Landet, der i de gode Aar, da de saa at sige vare alene om det, have tjent efter vore smaa Forhold anselige Formuer, og man glemmer eller overser kun altfor let, at Konkurrencen siden da har forringet al Fabrikationsfortjeneste til et Minimum, og at det navnlig for de mange mindre Bedrifter rundt om i Landet vilde være fuldstændig ruinerende, hvis det i Toldbeskyttelsen bestaaende Værn overfor Udlandet nu blev nedbrudt. Men ikke nok hermed, — en Nedsættelse i Toldbeskyttelsen vilde endvidere som uundgaaelig Følge drage en tilsvarende Nedsættelse i Lønningerne for vor store Arbejderbefolkning efter sig. Alle andre Produktionsudgifter vilde nemlig efter en saadan Nedsættelse blive de samme som nu, og overfor det konkurrerende Udlands langt lavere Arbejdsløn vilde derfor en Fortsættelse af Forretningen kun være mulig, naar Indlandets Arbejdsløn reduceredes til et lignende Niveau. Det behøver næppe at siges, at dette Forhold vil give Anledning til de pinligste Konflikter mellem Arbejdsgiver og Arbejder og i det hele føre vort Fag ind i en fuldstændig Krise.

L. Rée

C. Lichtinger

Der er derfor under disse Omstændigheder for os Cigar- og Tobaksfabrikanter tvingende Anledning til med Fynd og Eftertryk at varetage vore og vore Arbejderes Interesser. Navnlig bør der i Tide søges forberedt en saadan sagkyndig Fremstilling af vor Industris Forhold, at i første Række Toldkommissionen, i anden Række Regering og Rigsdag ikke ville kunne undlade at tage Hensyn dertil. Men for at dette Formaal kan naaes fuldt tilfredsstillende, er det en Nødvendighed, at den danske Cigar- og Tobaksindustri optræder i samlet Enighed. Vort Fag har hidtil arbejdet splittet og spredt, og med Ligegyldighed har man slaaet sig til Ro med, at der vel nok var En og Anden, der tog sig af vor Sag. Men nu, da Faren staar for Døren, og da vi rundt om os se alle andre industrielle Fag ruste sig til Kampen for deres Velfærd, da bør vor — som vi dog tro at turde sige — betydningsfulde og dygtige Stand heller ikke længer staa tilbage, men Smaa og Store maa vi Alle samles i Endrægtighed til energisk Forsvar for og Hævdelse af vore Interesser.

Vi tillade os derfor at forespørge, om ikke De med os er enig i Hensigtsmæssigheden og Betimeligheden af et almindeligt Møde af Cigar- og Tobaksfabrikanter, paa hvilket man kan enes om et frugtbart fagligt Samarbejde mellem samtlige Landets Fabrikanter. Et saadant Møde burde formentlig af Hensyn til Toldkommissionens Virksomhed afholdes snarest, og som det centraleste Mødested tillade vi os at foreslaa Odense, i hvilken Stad man vel fra alle Sider af Landet vil have lettest ved at samles med hverandre uden for meget Besvær og uden for store Omkostninger.

Under Forudsætning af almindelig Tilslutning vil Tiden og Dagsordenen for Mødet nærmere blive fastsat.

Deres ærede Svar bedes indsendt snarest, og ikke senere end 8 Dage efter Modtagelsen (Adr.: Hr. Fabrikant L. R. Høy, Fiolstræde 17, København K.).

Eventuelle Forslag om fælles faglige Forhold, som ønskes drøftede paa Mødet, bedes anmeldte i god Tid, helst, saa vidt muligt, samtidigt med Svaret paa nærværende Henvendelse.

Bestyrelsen for Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875.

Kjøbenhavn i Juni 1895.

L. R. Høy	**V. Bigler**	**J. M. Henningsen**	**J. H. Marsmann**	**N. R. C. Bay**
Formand.	(V. J. Bigler & Co.).		(J. H. Marsmann jun.).	(Rée & Bay).

Da denne Opfordring faldt i frugtbar Jord, kunde Bestyrelsen i Juli udsende nedenstaaende Meddelelse med nærmere Angivelse af Tid og Sted for Mødets Afholdelse og en udførlig Dagsorden:

Da vort Forslag om Afholdelse af et Fagmøde af danske Cigar- og Tobaksfabrikanter har vundet almindelig Tilslutning, tillade vi os herved at indbyde Dem til Mødet, som vil finde Sted i Dagene den 12. og 13. August d. A. i Industripalæet, Odense.

DAGSORDEN:

1) Fagets Stilling til en eventuel Toldrevision.
2) Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden af en almindelig organisk Sammenslutning af danske Cigar- og Tobaksfabrikanter.
3) Rabatgivningens Begrænsning med Hensyn til Tiden.
4) Valg af 3 Medlemmer for Provinsernes Vedkommnde til et eventuelt Udvalg om Toldspørgsmaalet.

Mødets Deltagere samles Mandagen den 12. August, Kl. 4 Eftermiddag, i Industripalæets Forsamlingssal. Efter den foreløbige Plan tænkes Dagsordenens Punkt 1 behandlet til Ende den første Dag, hvorefter Forhandlingerne fortsættes Tirsdag Formiddag Kl. 10.

Mandag Aften ca. Kl. 8 vil der være arrangeret Fællesspisning for Mødets Medlemmer (Koldt Bord med varm Ret).

Sammenkomsten afsluttes Tirsdagen Kl. 5 med en Festmiddag i Industripalæet. Liste til Tegning vil blive fremlagt straks ved Mødets Begyndelse.

Bestyrelsen for Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875.

Kjøbenhavn i Juli 1895.

L. R. Høy
Formand.

V. Bigler
(V. J. Bigler & Co.).

J. M. Henningsen

J. H. Marsmann
(J. H. Marsmann jun.).

N. R. C. Bay
(Rée & Bay).

Som Repræsentanter for de forskellige Landsdele mødte over et halvt Hundrede Fabrikanter, hvoriblandt mange københavnske; ganske vist havde nogle af de større Fabrikanter holdt sig tilbage med den Motivering, at man

skulde forholde sig rolig, indtil man vidste, hvorledes den nedsatte Toldkommission vilde stille sig overfor Tobaksindustrien.

Mødet fik et særdeles heldigt Forløb. Det indlededes med, at Kontorchef Julius Schovelin holdt et livligt og inciterende Foredrag om Toldspørgsmaalet, som paahørtes med den største Interesse. Der udspandt sig derefter en livlig Diskussion om forskellige vigtige Punkter, som det var af Betydning at tage Stilling til, naar de skulde til Behandling i Toldkommissionen; navnlig gjorde Fabrikant Lange fra Slagelse sig til Talsmand for Indførelsen af en Værditold, men blev stærkt imødegaaet fra flere Sider, medens Fabrikant Bigler indgaaende beskæftigede sig med Spørgsmaalet om Told paa Stilke og Røgtobak, idet han kritiserede Regeringens Forslag om at sætte betydelig lavere Indførselstold paa Stilke end paa Blade, hvilket ikke blot i sig selv vilde være uheldigt, men ogsaa vilde skabe Vanskeligheder for Exporten af Røgtobak. Ogsaa disse Synspunkter blev stærkt imødegaaet i Diskussionen; men Stemningen var afgjort for at bevare en solid Toldbeskyttelse, og Forhandlingen endte med, at man enedes om at nedsætte et Udvalg til Varetagelse af Fagets Interesser overfor Toldkommissionen og Lovgivningsmagten og at paalægge dette Udvalg at fremstille og godtgøre Nødvendigheden af a) Bevarelsen af den bestaaende Beskyttelse for Cigarfabrikationen, b) Forhøjelse af den bestaaende Beskyttelse for Røgtobak og Cigaretter, samt eventuelt fra Fagets Standpunkt modarbejde en Forhøjelse af Raastoftolden og Indførelsen af Værditold.

Den følgende Dags Forhandlinger indlededes af Fabrikant Bigler med et længere Foredrag om Betydningen af, at Fabrikanterne hele Landet over sluttede sig fast sammen i en Organisation til Varetagelse af fælles Interesser. Efter at de solidariske Cigar- og Tobaksfabrikanters Forening i København var stiftet og alle Arbejderspørgsmaal henlagt til dens Virkeomraade, var det Tanken, at den gamle Moderforening helt skulde ofre sig for saadanne Sager, hvori alle Fabrikanter havde fælles Interesser, og Hensigten med dette her indkaldte Møde var da netop at række Haanden ud mod Provinsernes Fabrikanter og søge at faa dem med til Samarbejde paa de Opgaver, som var af afgørende Betydning for hele Landets Tobaksindustri. Medens nemlig Forholdene med Hensyn til Arbejdskonflikter o. lign. er saa forskellige i Hovedstaden og i Provinserne, at et nærmere Samarbejde her vil støde paa store Vanskeligheder,

er de industrielle Interesser ens for alle, og Bigler mente derfor, at sikkert alle var enige i, at der burde skabes en god og fornuftig Organisation, og at Diskussionen nærmest maatte dreje sig om, hvorvidt alle skulde slutte sig sammen i en Forening med en Ledelse, eller der skulde dannes flere samvirkende Foreninger. Det vilde ubetinget være det heldigste at foretrække det første Alternativ, saaledes at Provinsfabrikanterne indmeldte sig i den gamle bestaaende Forening og fik Repræsentanter i Bestyrelsen; Kræfterne vilde herved paa den bedste Maade komme til at virke sammen, og man kunde ved at inddele Foreningen i Sektioner opnaa at faa flere Delegerede i Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk — den eneste Fordel, der vilde være ved at have flere Foreninger.

Ogsaa om dette Spørgsmaal var der dog stærkt divergerende Meninger. Flere Provinsfabrikanter, saaledes navnlig Lange fra Slagelse, holdt ubetinget paa, at det vilde være heldigst at have flere Særforeninger, da Interesserne for København og Provinsen ingenlunde altid var fælles, og dette Synspunkt deltes forøvrigt ogsaa af flere københavnske Fabrikanter, medens omvendt nogle Provinsfolk var stemt for Centralisationen i en Forening.

Det overlodes naturligvis nu til Provinsfabrikanterne at tage endelig Bestemmelse om, hvorledes de vilde forholde sig, og her sejrede Separatismen, idet det vedtoges at danne en selvstændig Forening med Samarbejde med den københavnske Forening. Formen for dette Samarbejde blev nu nøjere drøftet, særlig med Tanken paa Toldsagen, det for hele Industrien vigtigste af alle Spørgsmaal, og man enedes om et Forslag af Kontorchef Schovelin, der gik ud paa, at begge Foreningers samlede Bestyrelser skulde udgøre et Udvalg, der skulde have uindskrænket Fuldmagt til i Toldsagen at handle paa hele Standens Vegne.

Mødet endte med gensidige Taksigelser og Leveraab, og det kan heller ikke nægtes, at de to Dages Forhandlinger førte Samarbejdet mellem alle Landets Fabrikanter et godt og væsentligt Skridt fremad. Imidlertid led jo den paa Mødet dannede Provinsforening af den Svaghed, som de københavnske Fabrikanter havde søgt at overvinde ved Dannelsen af en særlig Forening for Arbejderspørgsmaal, den Svaghed at skulde være Organ baade for Arbejdsgiverinteresser og for industrielle Spørgsmaal, og man blev i de følgende Aar

mere og mere paa det rene med, at en stærkere Centralisation af Standen vilde være gavnlig.

I Foraaret 1897 udsendte derfor Bestyrelsen for den gamle Forening af 1875 følgende Opfordring:

Til

Bestyrelsen for Foreningen af Cigar- og Tobaksfabrikanter i Provinsen!

Med den Virkning for Øje, som de sidste Par Aars behagelige Samarbejde imellem Tobaksfabrikanter, udenfor og i Hovedstaden, allerede har øvet, saavel udadtil som indadtil, og ikke mindst paa det indbyrdes Forhold imellem Standsfællerne, som igennem den Tilnærmelse, der fandt Sted paa Odensemødet, ligesom synes at have fundet hinanden, ere vi overbeviste om, at vore Kolleger i Provinserne, ligesom vi, ere klar over, at vi er inde paa den rette Vej, ad hvilken vi bør gaa videre til Gavn for Fag og Stand.

Med stor Glæde have vi været Vidne til den Tilslutning, Organisationstanken fandt hos vore Kolleger i Provinserne, og som gav sig Udslag i Dannelsen af Deres Forening; den Alvor og Iver, hvormed man da optog og realiserede Sagen, giver os Grund til at tro, at man ikke vil blive staaende derved, og foranlediger os til at fremhæve for Dem det heldige i en endnu nøjere Sammenslutning imellem Tobaksfabrikanterne Landet over.

Dette Maal, mene vi, ville vi rykke et godt Stykke nærmere ved at danne et Bindeled imellem de to sideordnede solidariske Foreninger, henholdsvis i Provinserne og i Kjøbenhavn, og forekommer det os, at et saadant Bindeled vilde den gamle Moderforening »Cigar- og Tobaksfabrikanters Forening af 20. Juni 1875« kunne blive, saa meget mere, som det jo er denne, der har affødt begge de solidariske Foreninger, og hvis Opgave det er at repræsentere Standen udadtil og varetage dens Interesser i det hele taget.

Vi tro, det vilde være overordentligt gavnligt for Faget, om denne Tobaksindustriens Repræsentation blev saa fyldig som mulig, saaledes at den blev et sandt Udtryk for det samlede Fag, og som Følge deraf, naar Interesserne krævede det, kunde optræde med den størst mulige Styrke og Autoritet. Dette har saa meget større Betydning, som enkelte Kollegers reserverede Holdning over for Organisationen derved vil blive af mindre Betydning.

Vi tillade os derfor at henstille til Provinsforeningens ærede Bestyrelse,

om den ikke fandt Anledning til at virke hen til, at saa vidt mulig alle danske Tobaksfabrikanter blive Medlemmer af Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875, hvis Love vi vedlægge, og i hvilke vi have tænkt os i saa Fald at foretage saadanne Ændringer, som maatte anses for nødvendige.

At anvende den gamle Moderforening som Bindeled imellem vore Separatforeninger, vil endvidere have sin store Betydning for disse, idet den Kollega, som mener ikke at kunne træde ind i en solidarisk Forening, uden Betænkelighed vil kunne gaa ind i Moderforeningen, saaledes at han i hvert Fald kan staa sammen med os paa Omraader, der ligge uden for Arbejderspørgsmaal, og hvad der saa ofte er hændet, af Tilfredshed over sit første Skridt, mulig kan faa Lyst til at træde i endnu nærmere Forbindelse med sine Kolleger, ved ogsaa at indtræde i den solidariske Forening.

Idet vi bede Dem tage denne Sag under Overvejelse, vilde det være os kært derefter at erfare den ærede Bestyrelses Mening herom med Tilkendegivelse af, paa hvilken Maade man mener Sagen bedst kunne fremmes.

Bestyrelsen for Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875.

Denne Opfordring bar da ogsaa Frugt, idet en Del Provinsfabrikanter nu indtraadte i den gamle Forening, i hvis Love der følgelig maatte foretages visse Ændringer, som vedtoges den 6. April 1898; saaledes ændredes § 2 til at have følgende Ordlyd: Som Medlem af Foreningen kan optages Cigar- og Tobaksfabrikanter, som her i Riget drive Fabrikationen som Næringsvej. Foreningens Hjemsted er Kjøbenhavn. Og § 17 kom til at lyde: Paa den aarlige Generalforsamling vælges uden Hensyn til de mødtes Antal og ved skriftlig Afstemning:

1) Bestyrelsen, der bestaar af 6 Medlemmer — 3 indenbys og 3 udenbys — som vælges henholdsvis af de indenbys og de udenbys Medlemmer. Bestyrelsen vælger af sin Midte Formand og Kasserer blandt de indenbys og Viceformand blandt de udenbys Medlemmer.
2) 4 Suppleanter, 2 indenbys og 2 udenbys, som vælges paa samme Maade som Bestyrelsen.
3) Tvende Revisorer, én indenbys og én udenbys.
4) Øvrige Tillidsmænd.

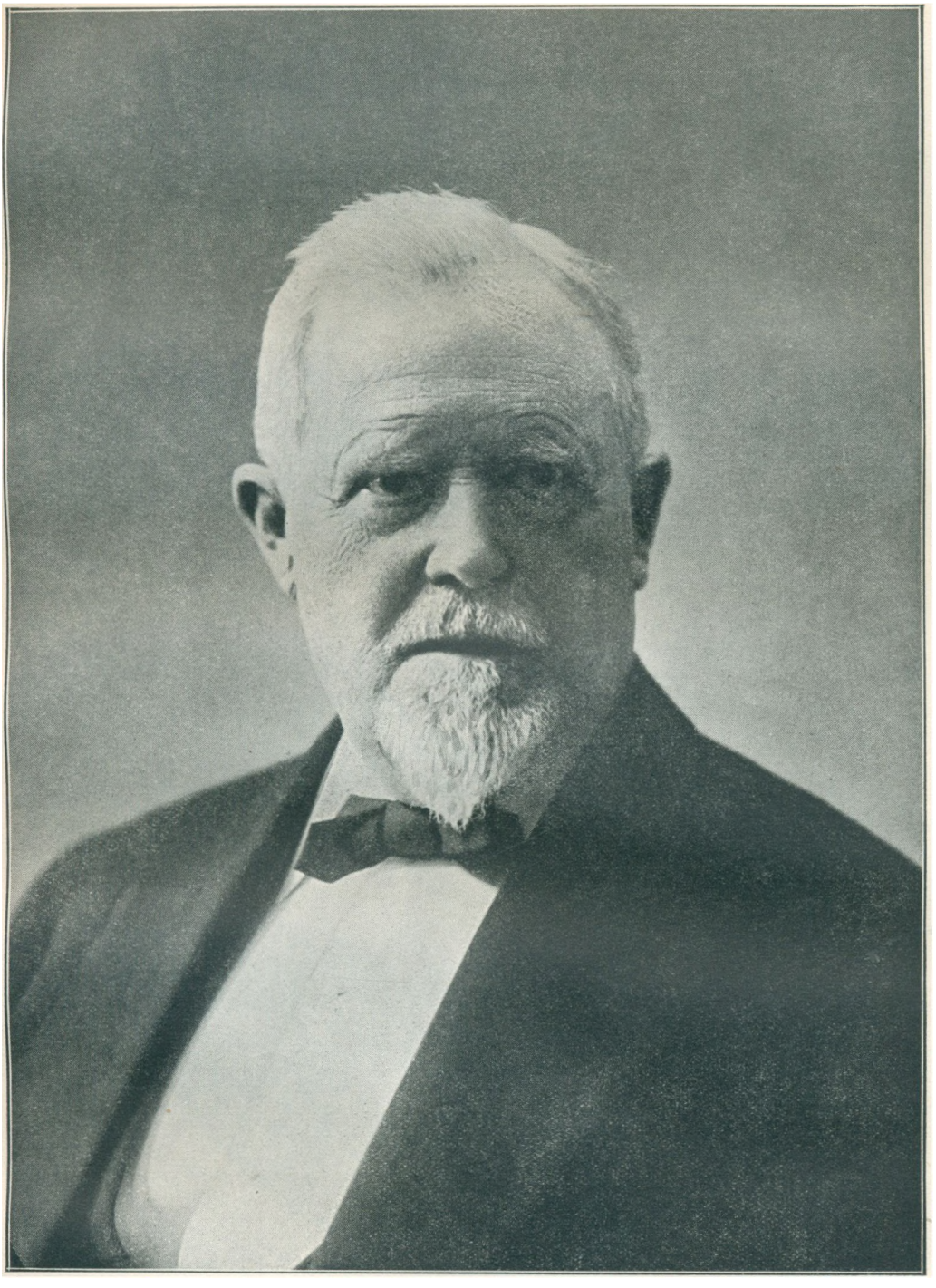

F. Th. Lønquist

E. Jensen

Bestyrelsen og Suppleanterne vælges paa 2 Aar og afgaar skiftevis, med de indenbys Medlemmer første Gang og de udenbys næste Gang, men kunne genvælges. Revisorer og øvrige Tillidsmænd vælges for et Aar ad Gangen. Bestyrelsen kan midlertidig supplere sig ved forekommende Forfald.

Følgen af denne ny Ordning maatte naturligvis blive en Ændring i Bestyrelsens Sammensætning; medens Høy, Bigler og Bay genvalgtes, udtraadte Henningsen og Marsmann for at give Plads for Repræsentanter for de udenbys Medlemmer, og hertil valgtes J. W. Bruun, Kolding, Vilhelm Lange, Slagelse, og H. Nielsen, Odense.

Ogsaa for Arbejderspørgsmaalenes Vedkommende tilstræbte man en større Centralisation; den københavnske Arbejdsgiverforening i Tobaksindustrien, som ovenfor er omtalt, reorganiseredes, idet man 24. September 1900 stiftede Foreningen af de danske Cigar- og Tobaksfabrikanter, men Fabrikantforeningen for Provinserne vedblev ganske vist at bestaa, og helt kan derfor Bestræbelserne for at samle Kræfterne ikke siges at have ført til Maalet.

Arbejderspørgsmaalene traadte jo stadig stærkere og stærkere i Forgrunden, og som Følge heraf svækkedes Interessen for den gamle Moderforening. Oftest var Generalforsamlingerne kun tyndt besøgt, idet man til daglig Brug, naar alt gik sin gode rolige Gang, nødig vilde ulejlige sig med Møder, som ikke havde noget aktuelt Formaal. Gang paa Gang hævede der sig nu atter Røster for helt at ophæve Foreningen, som mange ansaa for overflødig; til alt Held skete dette dog ikke, men den gamle Forening fortsatte sin noget vegeterende Tilværelse, udrettede vel ikke noget synderligt Arbejde, men bevarede dog sin Betydning som Bindeled mellem de forskellige Sær-Foreninger, der hver for sig havde sine særegne Formaal at arbejde for.

Nu er vi ganske vist — af Mangel paa Materiale — kun daarligt underrettede om Foreningens Liv i disse Aar, og vi er ude af Stand til at bedømme, hvad den har betydet i Arbejdet for Tobaksindustriens Kaar under de Forhandlinger, der førte til Toldloven af 1908. Tilfredshed kunde denne Lov ikke vække blandt Fabrikanterne, idet ikke blot Vægttolden betydelig forhøjedes, men man gjorde nu ogsaa Begyndelsen til Indførelse af Værdibeskatning,

ganske vist kun af Cigaretterne, der fik en klækkelig Værditold paa 30 pCt. — men det var dog et Varsel om, hvad kommende Tider vilde bringe.

Foreningens Ledelse var i disse Aar undergaaet nogen Forandring, idet Fabrikant Høy havde trukket sig tilbage og var afløst af Fabrikant Albert Jacobsen, Fabrikant Bigler og Fabrikant C. Poulsen.

Stilstanden i Foreningens Liv fortsættes nu en halv Snes Aar igennem og gik saa vidt, at der tilsidst ikke opkrævedes Kontingent. Paa en Generalforsamling i 1912, hvor forøvrigt kun meget faa Medlemmer var tilstede, løftede sig atter Røster for at ophæve Foreningen, saa meget mere, som det nu var under Ventilation at skabe en Sammenslutning af alle Foreninger af Cigar- og Tobaksfabrikanter i Landet; men fra anden Side blev der rejst kraftig Indsigelse, og navnlig hævdede Fabrikant Bigler, at den gamle Forening ved energisk Arbejde kunde genrejses og genvinde sin gamle Styrke og Betydning. Der vedtoges da at tage fat paany, og der valgtes en ny Bestyrelse, som kom til at bestaa af P. Wulff, Augustinus og Nobel som indenbys, Vilhelm Lange, Jacob Korch og Ludvig Tørring som udenbys Repræsentanter; den konstituerede sig med Wulff som Formand, Lange som Næstformand og Augustinus som Kasserer. Heri foregik det følgende Aar den Ændring, at O. Wulff og Augustinus erstattedes af B. Horwitz og Valdemar Eliasen som Repræsentanter for de indenbys Medlemmer, medens Johannes Korch og Vilhelm Lange erstattedes af I. M. Thuesen fra Nyborg og H. E. M. Marcussen fra Aalborg; Nobel blev nu Formand, Tørring Næstformand og Bruno Horwitz Kasserer.

Man tog paany kraftigt fat, opkrævede atter Kontingent og fik nedsat et Udvalg til at forhandle med Regering og Lovgivningsmagt i Anledning af Forhandlinger om Revision af Toldloven; hertil valgtes O. Wulff, Nobel, Bruno Horwitz og Marcussen, som senere suppleredes med H. P. Lundby, Kolding, og Ludvig Tørring, Odense.

Den gamle Understøttelsesforening, som ovenfor er omtalt, hvis Medlemsantal nu var svundet ind til 7, blev man enig om at ophæve, og dens Midler, der beløb sig til omtrent 3500 Kr., blev, som det var foreskrevet i Lovenes § 16, omdannet til et Legat, ved hvis Uddeling Reglerne i Lovenes første Paragraf skulde følges.

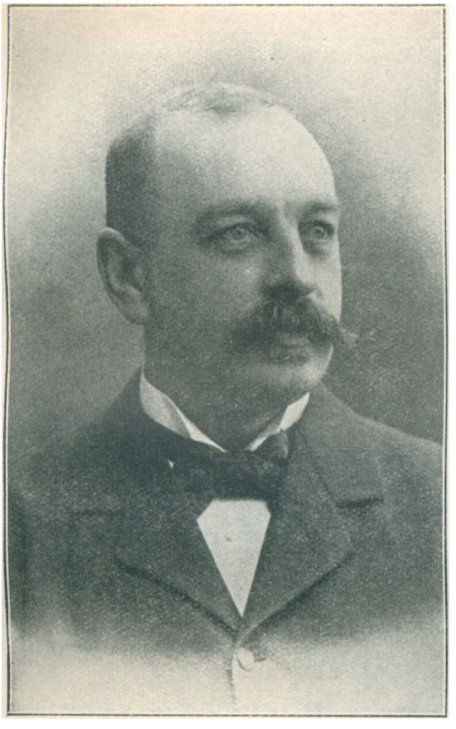

V. J. Bigler

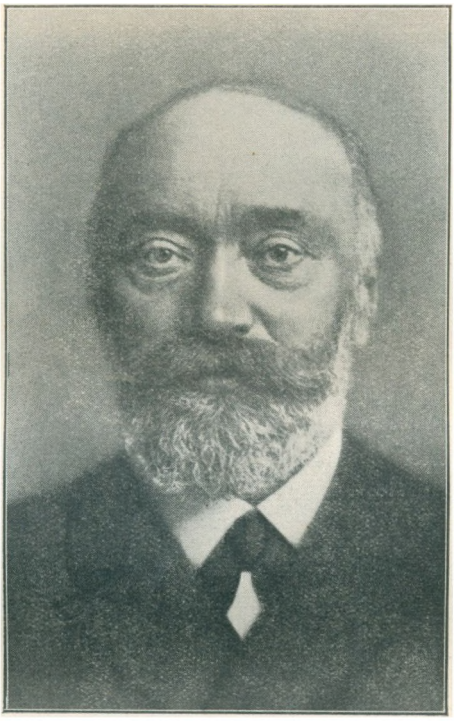

Heinr. Marsmann

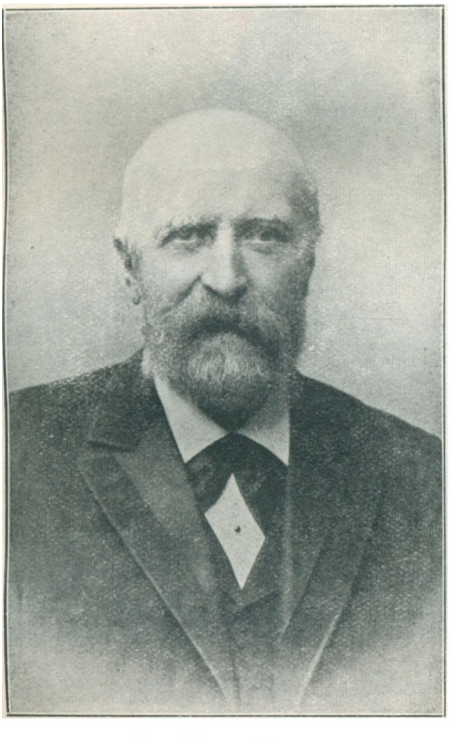

S. W. Bruun

Christopher Petersen

Albert Jacobsen

Netop som de ny Mænd havde begyndt at tage fat paa at bringe Liv i den gamle Forening, kom en Tid, der bragte de mest uventede Overraskelser i alle Forhold og stillede den danske Tobaksindustri overfor hidtil ukendte Problemer.

III

I KRIGS- OG KRISETIDER

MED Verdenskrigens Udbrud indlededes en ny Epoke ogsaa i den danske Tobaksindustris Historie — en Tid saa bevæget og saa urolig som aldrig før.

Meget karakteristisk for, hvorledes man følte Situationens Vanskelighed, er følgende Stykke af en Indberetning, som Industriraadet modtog fra en af Byens største Fabrikker:

Krigen bevirkede straks en betydelig Nedgang i Omsætningen, specielt i Cigarer og Cigarillos. De stærkt opadgaaende Priser ikke alene paa Raatobakker, men ogsaa paa alle andre Varer i Forbindelse med Vanskelighederne med at faa Raatobak burde have medført en Prisforhøjelse, som længe var tiltrængt, men en saadan er der endnu ikke opnaaet Enighed om, saa der arbejdes nærmest med Tab, ialtfald for Skraa-, Røg- og Snustobakkers Vedkommende . . .

Konkurrenceforhold med Hensyn til Udland uforandret, med Hensyn til Indland forværret, idet vi, tiltrods for den slette Tilstand forud, ikke kollegialt kunne blive enige om Prisforhøjelser, endskønt Forholdene med Hensyn til Indkøb daglig forværres.

Alle Tobakker til Skraa og Røgtobak ere næsten ikke at faa til Købs, og i hvert Fald meget dyrere, og mange Biprodukter ligesaa, ja med endnu større Stigninger.

Arbejdernes forstaaelige Tryk paa den ene Side om højere Løn og Kapitalens Tryk fra den anden Side for at bemægtige sig hele Omsætningen gør Forholdene i Faget saa slette som tænkeligt . . .

Hvis Krigen fortsættes i længere Tid, vil Skraafabrikationen sandsynligvis blive nødt til at standse, da de Forsyninger af Raatobak, der anvendes hertil, er opbragt af Englænderne, som, trods ihærdige Anstrengelser, endnu ikke har været at formaa til at prisedømme Tobakkerne og udbyde dem til Salg. Forraadene i Amerika er tilmed udtømte, saa Forsyning herfra er udelukket, før ny Høst i Oktober d. A. fremkommer.

Spørgsmaalet om Fremskaffelse af Raavarer til Fabrikationen og om Forholdet til Lovgivningsmagten lagde stedse stærkere Beslag paa al Interesse og al Arbejdskraft, og Foreningen kom her til at udrette et stort og nyttigt Arbejde, idet det var herfra, at man tog Initiativet til at samle de hos mange forskellige Tobakshuse beroende større og mindre Partier til samlede Forsendelser, hvormed man søgte at bøde paa den Mangel paa Raavarer, der hurtig blev følelig.

I de følgende Aars Industriberetninger afspejler de urolige Forhold i Industrien sig paa en meget lærerig Maade, og et Par Steder af de almindelige Oversigter skal derfor her anføres. For Aaret 1915 hedder det saaledes:

»Som det vil erindres fra forrige Aars Beretning, var den danske Cigarindustri ret godt beskæftiget ved Udgangen af Aaret 1914, og da der var tilstrækkelige Raavarer til Stede, kunde Fabrikationen igen tage Fart i 1915. Dette saa meget mere, som Afsætningsforholdene i Løbet af Aaret udviklede sig gunstigt, al Fagets anvendelige Arbejdskraft blev taget i Brug, og i Aarets anden Halvdel følte der nærmest Arbejdermangel.

Cigarindustriens Produktion har i 1915 sikkert været større end noget tidligere Aar. Den livlige Afsætning skyldes dog i ikke uvæsentlig Grad Detailhandlernes og Publikums Forventning om Prisforhøjelser, som dog lod vente paa sig indtil Slutningen af December Maaned. Om end kun i ringe Grad havde ogsaa den formindskede Import af Fabrikata (Tyskland og Belgien) bidraget til den hjemlige Fabrikations Fremgang. At Prisforhøjelsen kunde skydes saa længe ud som til ultimo December, skyldes for en væsentlig Del det stadige Kursfald paa Reichsmark, saaledes at en Del Fabrikanter, der havde købt tidligt og betalt til en heldig Kurs, derigennem fik Dækning for de væsentlige Fordyrelser af Fabrikatet, som hidrørte fra de højere Indkøbspriser, som gjorde sig gældende for Tobakkernes, de fleste Hjælpeprodukters, Fragternes

og Brændselets Vedkommende. Haabet om at kunne fastholde de engang fastsatte, gængse Priser bevirkede, at Faget nødig vilde skride til Prisforhøjelsen, og for en stor Del af Branchen vil Aaret derfor næppe have været særlig lønnende.

Arbejdsforholdene i Faget var ret rolige, dog med noget tiltagende Tilbøjelighed hos Arbejderne til at demonstrere med smaa, hurtige partielle Arbejdsstandsninger, som dog altid blev hævet hurtigt.

Om Aaret 1916 udtaltes følgende:

»For de Firmaer, som laa med stort Raastofforraad, indkøbt til forholdsvis billige Priser i 1915, har Avanceforholdene i det sidst forløbne Aar med dets 2 Prisstigninger været gode.

For mindre kapitalstærke Firmaer, som for en væsentlig Del har maattet inddække sig i selve det forløbne Aar, har Forholdene været mindre gode.

Da de nye Tobakker fremkom, var Priserne nemlig stærkt stigende, i Særdeleshed for Java og Brasils Vedkommende. Ganske vist faldt Java-Priserne ud paa Aaret en Del, men da havde sikkert de fleste inddækket sig til de høje Priser. For de mindre Firmaers Vedkommende har Brasil overhovedet kun været til at købe fra herværende Lagre og til høje Priser. Der har i det hele taget været en følelig Mangel paa Indlægsstoffer, og disse har alle været meget højt noterede, og i stadig Opgang. Da Udbudene i Raastoffer har været stærkt prægede af en vis Tilfældighed, og da Udvalget i Forhold til tidligere Aar har været meget indskrænket, har dette formentlig for næsten al Cigarproduktions Vedkommende gjort sig gældende som nogen Forringelse af det færdige Fabrikat i kvalitativ Henseende.

I Januar steg Arbejdslønnen ca. 7 pCt., hvilket gennemgaaende har fordyret Fabrikationen med ca. 3 Kr. pr. Mille. Arbejdsforholdene har i det hele taget været ret utilfredsstillende. Den meget indskrænkede Import af færdige Cigarer, og muligvis ogsaa en forøget Eksport, har foraarsaget et ret utilstrækkeligt Tilbud af Arbejdskraft; Følgen deraf har atter været et noget sløjere Arbejde — altsaa atter nogen Kvalitetsforringelse for det færdige Arbejde.

For den sidste Tredjedel af 1916 har Avancen for Mellem- og Smaafabrikernes Vedkommende sikkert været meget minimal, grundet paa de høje

Indkøbspriser for Raavarer, selv efter den sidste Prisforhøjelse i August Maaned.«

Om de forskellige Vanskeligheder og urolige Forhold, Industrien i disse Aar havde at kæmpe med, vil der nedenfor i det enkelte blive talt; her skal blot henpeges paa, at Fabrikanterne nu mere end nogensinde havde Brug for hinandens Støtte og Imødekommenhed, trods al Konkurrence, og at de uendelige Forhandlinger, som udkrævedes, opad mod Lovgivningsmagt og Regering og alle dens Forgreninger i forskellige Raad og Kommissioner, og udad mod det store Verdensmarked, hvorfra Varerne skulde komme og ikke var lette at skaffe, — at alle disse Forhandlinger krævede en klog og handlekragtig Repræsentation.

Det var derfor naturligt, at mange mente, at der tiltrængtes en større Centralisation i Fabrikanternes Optræden, som nu var splittet i de forskellige Foreninger.

Ligesom der for Arbejderspørgsmaalet var dannet den saakaldte Sammenslutning af Arbejdsgivere indenfor Cigarindustrien i Danmark, hvori saavel Foreninger af Arbejdsgivere som de store Enkeltvirksomheder indgik som Medlemmer, saaledes mente man nu, at Tiden var inde til at samle alle Foreninger, der arbejdede for Tobaksindustrien, til en. Der eksisterede jo, foruden den gamle Forening af 1875, Cigaretfabrikantforeningen af 1914 og Foreningen af Skraa- og Røgtobaksfabrikanter i Danmark.

I 1919, da Fabrikant Nobel endnu var Formand, førtes vidtløftige Forhandlinger om en saadan Sammenslutning, hvorfor Bestyrelsen ogsaa udarbejdede Udkast til Love, men Sagen stødte paa mangehaande Vanskeligheder og blev først nogle Aar senere, i hvert Fald tildels, til Virkelighed.

I Aaret 1923 paa Generalforsamlingen den 15. September blev der nemlig vedtaget nogle vigtige Lovændringer, der gjorde, at den gamle Forening, i endnu højere Grad end tidligere, blev gjort til Samlingspunkt for hele Tobaksindustrien. Paragraf 17 fik følgende Affattelse: Paa den aarlige Generalforsamling vælges uden Hensyn til de mødtes Antal og ved skriftlig Afstemning:

1) Bestyrelsen, der bestaar af indtil 10 Medlemmer; Bestyrelsen vælger af sin Midte Formand og Næstformand.
2) 2 Revisorer.
3) Øvrige Tillidsmænd.

Bestyrelsen vælges paa 2 Aar og kan genvælges. Revisorerne og øvrige Tillidsmænd vælges for et Aar ad Gangen. Bestyrelsen kan supplere sig, naar det findes nødvendigt.

Der sikredes ved den nye Ordning de særlige Foreninger for Fabrikation af Cigaretter, Skraa-, Snus- og Røgtobak Repræsentation i Bestyrelsen. Navnlig havde Cigaretindustrien gyldigt Krav paa at blive repræsenteret, da den i Aarenes Løb havde taget et forbavsende mægtigt Opsving, allerede før Krigen, men navnlig i Krigstiden, som følgende Tal klart viser:

1908:	30	Mill.	Stkr.
1909:	65	—	—
1910:	110	—	—
1911:	190	—	—
1912:	250	—	—
1913:	271	—	—
1914:	312	—	—
1915:	445	—	—
1916:	596	—	—
1918:	619	—	—
1919:	933	—	—
1920:	847	—	—
1921:	720	—	—
1922:	775	—	—
1923:	974	—	—

Samtidig ændredes § 8 og fik følgende Formulering: Kontingentet beregnes med indtil 1½ $^{0}/_{00}$ af den af Foreningens Medlemmer i det foregaaende Aar udbetalte Arbejdsløn og opkræves kvartalsvis. Eventuelle Underskud er Foreningens Bestyrelse berettiget til at paaligne Medlemmerne i Forhold til ovennævnte Arbejdsløn.

Af Foreningens Indtægter afholdes foruden alle Udgifter ved dennes Administration tillige Foreningens Kontingent til Industriraadet.

Denne sidste Tilføjelse havde vist sig nødvendig, da man jævnlig havde maattet opkræve Extrakontingent for at kunne svare Afgifter til Industriraadet, som man ganske naturligt ansaa det for nødvendigt at være Medlem af.

Endelig undergik ogsaa § 1 en væsentlig Ændring; den fik nu følgende Form: Foreningens Formaal er i alle Spørgsmaal, med Undtagelse af Arbejderspørgsmaal, at varetage den frie selvstændige Tobaksfabrikations Interesser, og det vil som Følge heraf ogsaa være Foreningens Formaal at bekæmpe ethvert Forsøg, der maatte blive gjort paa Indførelse af Tobaksmonopol.

Der havde været almindelig Stemning for, at Fabrikanterne paa utvetydig Maade overfor Offentligheden gav tilkende, at de var Modstandere af Monopolets Indførelse, som i Tobakskommissionen af 1917 var stærkt paa Tale, og efter Fabrikant Nobels Forslag valgte man den klare og fattelige Udvej at indføre dette som et fast Programpunkt i Lovenes første Paragraf. Det var i de sidste Aar en rivende og urolig Udvikling, der havde fundet Sted indenfor Industrien, naturligvis væsentlig som Følge af Krigs- og Krisetidens unormale Forhold. Medens Antallet af Virksomheder tidligere var i jævn og langsom Stigning og omkring Aarhundredskiftet endnu ikke var naaet op til 200, Tallet paa de voksne Arbejdere var endnu kun lidt over 4000, viser Statistiken for de sidste Aar voldsomme Svingninger og nogle uhyre Tal. Følgende Steder af Industriberetningen er i saa Henseende meget talende:

Antallet af Virksomheder indenfor Tobaksindustrien var stærkt stigende, og det samlede Antal opgøres for 1920 til 1200 imod 951 i det foregaaende Aar. Saa godt som alle de nyoprettede Virksomheder var Smaavirksomheder, der kun beskæftigede ganske faa eller slet ingen Arbejdere udover Indehaveren. Grunden til Fremkomsten af disse smaa Virksomheder maa vist for en Del søges i Tobakslovens ret indgaaende Regler om Kontrol m. v. Disse Regler kunde nemlig kun bringes til Anvendelse overfor de større Virksomheder, medens det selvsagt var vanskeligt at kontrollere de ganske smaa Virksomheder, der fandtes spredt rundt omkring, uden egentlige Fabrikslokaler. Som Følge heraf kunde disse sidste arbejde billigere og paaførte derved de større Virksomheder en Konkurrence. Fra de egentlige Fabrikers Side klagedes der over denne Konkurrence, der ikke alene føltes uretfærdig, fordi de nævnte Virksomheder ikke i samme Grad blev ramt af Lovens Forskrifter, men som

ogsaa mentes at rumme en Fare for, at den danske Cigarindustri skulde miste sit hidtidige Renomé for Fremstilling af gode Varer.

Ud paa Efteraaret indtraadte der for Tobaksindustrien som for de andre Industrier en Standsning i Efterspørgslen. Det syntes som om de Handlende, hvis Lagre var fuldkommen udtømte i Begyndelsen af 1919, i Løbet af dette Aar og de første Maaneder af 1920 har faaet Lagrene kompletteret, og maaske endog, i Forventning om stigende Priser, forsynet sig særlig rigeligt. Da Forbrugernes Efterspørgsel efter Cigarer pludselig standsede i Efteraarsmaanederne, laa de Handlende derfor med saa betydelige Lagre, at de ogsaa kunde standse deres Indkøb, og Fabrikerne, der imidlertid ved den stærkt forcerede Produktion havde faaet fyldt deres Lagre, som ved Aarets Begyndelse var meget mindre end under normale Forhold, saa sig nu nødsaget til yderligere at henlægge paa Lager en ikke ringe Del af det, der fremstilledes i Slutningen af Aaret, saaledes at Fabrikernes Beholdninger ved Aarets Udgang var ekstraordinært store.

Den standsede Afsætning i Aarets sidste Maaneder forringede naturligvis Aarets økonomiske Resultat, men da der ikke for Tobak som for saa mange andre Varer indtraadte noget afgjort Prisfald, har Industriens Tab som Helhed næppe været særlig stort.

Den samlede Tobaksindustri omfattede i 1923 622 Virksomheder mod 636 i det foregaaende Aar. 376 Virksomheder var ganske smaa, idet der deri kun beskæftigedes Indehaveren med Familie. 3 Virksomheder havde over 500 Arbejdere. Det gennemsnitlige Arbejderantal var for hele Industrien i 1923 7600 Arbejdere. Produktionens samlede Værdi var 75 Mill. Kroner. Heraf Cigarer 33,5 Mill. Kr., Cigarillos 5,3, Cigaretter 12,3, Røgtobak 11,5 og Skraa- og Snustobak 12,4 Mill. Kr. Afgiften har udgjort 20,3 Mill. Kr. I Produktionen anvendtes 5,6 Mill. kg Raatobak, heraf blev i Cigar- og Cigarillosproduktionen brugt 2,0 Mill. kg, til Fremstilling af Cigaretter 1,1 Mill. kg, til Fabrikation af Røgtobak 1,7 Mill. kg og til Skraa og Snus 0,8 Mill. kg. Ialt indførtes der her til Landet i 1923 5,4 Mill. kg Raatobak til en Værdi af 14,6 Mill. Kroner.

Foreningens Ledelse havde imidlertid ogsaa i disse vanskelige Kriseaar været noget omskiftelig; i en Aarrække genvalgtes stadig den ovenfor nævnte

Bestyrelse, blot at Fabrikant J. C. Marquardsen i 1917 indtraadte efter Consul Carl Thuesen, men efter de frugtesløse Bestræbelser for Sammenslutning i 1919 udtraadte først Direktør Bruno Horwitz og afløstes af Fabrikant Holger Kjær, og Aaret efter udtraadte Fabrikant E. Nobel og afløstes af Fabrikant Einar Halberg. I de følgende 2 Aar var først Fabrikant Valdemar Eliasen og siden Fabrikant Ludvig Tørring Formand, men i Efteraaret 1922 blev man enig om, at der skulde være samme Bestyrelse som i Sammenslutningen, og denne fik da følgende Sammensætning: Bruno Horwitz, Formand, K. E. M. Marcussen, Næstformand, Ludvig Tørring, Einar Halberg, Holger Kjær, P. Wulff og Tage Langebæk.

Da Bestyrelsen i Henhold til Lovændringen i September 1923 blev udvidet indvalgtes desuden Fabrikant C. Petersen, Fabrikant Elias B. Muus og Direktør Svendsen.

Under skiftende Forhold — til sidst stillet overfor næsten uovervindelige Vanskeligheder — har den gamle, nu halvhundredaarige Forening stadig bjerget Livet og vist sin Levedygtighed. I vanskelige Tider har den gjort stor og uvurderlig Nytte, ført frem af virksomme og dygtige Mænd.

Maatte den ogsaa i kommende Tider tjene sit Formaal og virke til Gavn for den danske Tobaksindustris Vækst og Fremgang.

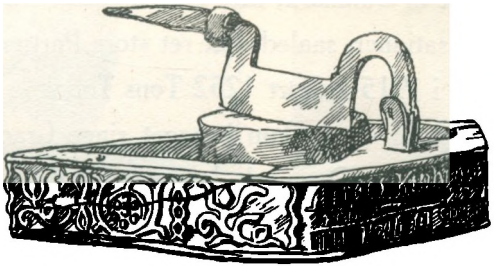

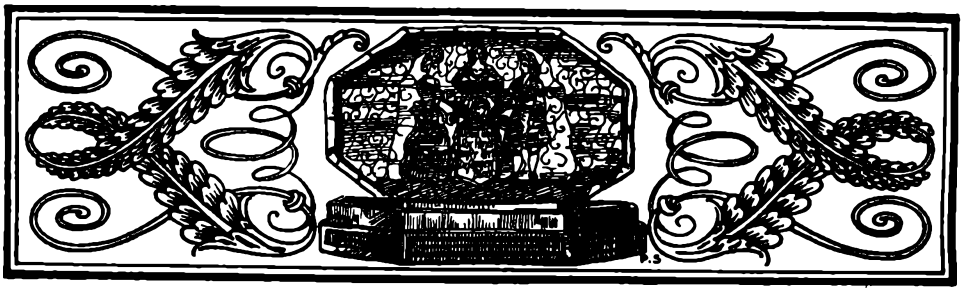

IV

FORENINGENS VIRKSOMHED I KRIGSAARENE

DET varede forholdsvis længe, inden Tobaksindustriens Tilførselsforhold blev paavirket i afgørende Grad af Verdenskrigen. Indførselen fra Holland og U. S. A. foregik — efter at den første Panik havde sat sig — i det store og hele nogenlunde normalt, og selv fra den krigsførende Magt, Tyskland, var det i nogen Tid muligt at opnaa Tilførsler. Paa dette Tidspunkt blev Spørgsmaalet om Krigens Varighed bedømt meget optimistisk, og hertil kom den Omstændighed, at man i Tyskland ikke regnede med, at de oversøiske Tilførsler vilde blive standsede, hvilket bevirkede, at Tyskland lagde megen Vægt paa at bevare sin Transithandel. I Begyndelsen af 1915 — 3. Februar — blev der ganske vist udstedt Forbud mod Udførsel af Tobak fra Tyskland, men Bremen bevarede dog endnu et Stykke Tid sin Betydning som Stabelplads for Tobak til Danmark, idet det nævnte Forbud blev mildnet ved Udstedelsen af Dispensationer, saaledes at ret store Partier kunde udføres. Ialt blev der fra Tyskland i 1915 indført 1252 Tons Tobak — ca. en Femtedel af Landets samlede Indførsel — og kun i meget ringe Grad gik Strømmen den modsatte Vej, idet der fra Danmark kun blev udført 59 Tons Tobak til Tyskland.

Heller ikke de Allierede lagde paa dette Tidspunkt videre Vægt paa Tilførselsforholdene for Tobak, og den danske Tobaksindustri kunde uden særlige Vanskeligheder indføre den Tobak, der var Brug for, enten fra Holland eller fra De forenede Stater, over hvilket Land en Del af den Indførsel af Brasiltobak, som tidligere skete via Bremen, nu fandt Sted. Først i 1916 ind-

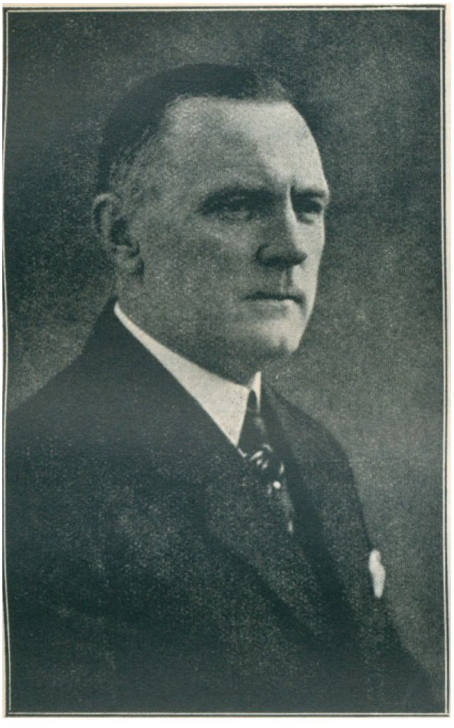

K. E. M. Marcussen

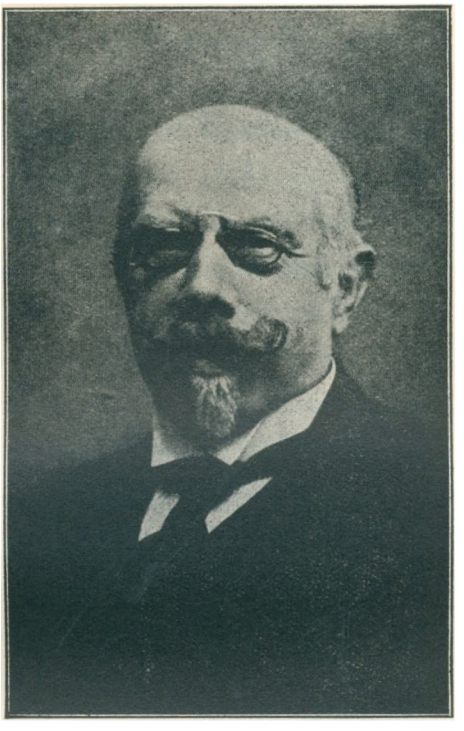

J. M. Thuesen

Chr. Augustinus

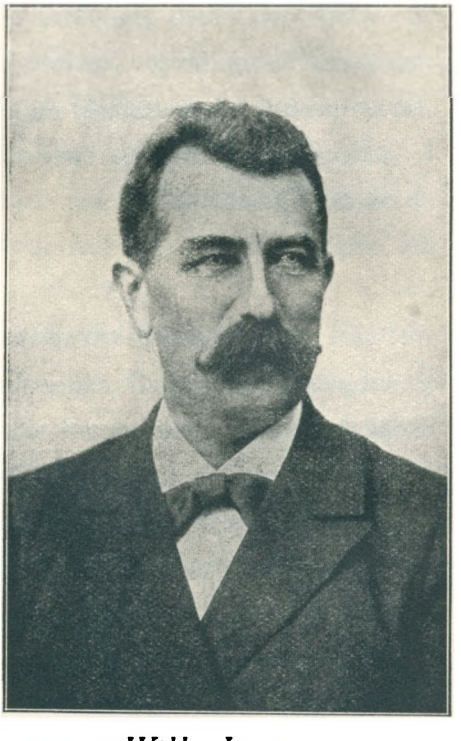

Wilh. Lange

drog de allierede Magter Raatobak under de Varer, som kun kunde faaes tilført, naar de var ledsaget af en Garantierklæring; men i lang Tid betød dette for Raatobakkens Vedkommende ikke en Begrænsning af Importen, men kun en Beskæring af den Transitforretning, som nu var ved at udvikle sig, og som i 1916 er kendetegnet ved, at der fra Danmark blev leveret 132 Tons Raatobak til Tyskland og 416 Tons til Østerrig-Ungarn. Danmarks samlede Indførsel af Raatobak beløb sig i 1916 til 7002 Tons eller 50 pCt. mere end i 1913. Forudsætningen for disse relativt heldige Tilførselsforhold var det Arbejde, der blev udført af Industriens Hovedorganisation, Industriraadet, i hvilken Organisation Foreningen var indtraadt som Medlem, og i hvis besluttende Forsamling Foreningen var repræsenteret ved Hr. Fabrikant E. Nobel. I Fællesskab med Grosserer-Societetets Komité afsluttede nemlig Industriraadet den 19. November 1915 den Handelsoverenskomst, som dannede Grundlaget for alle Tilførsler vestfra. Denne Overenskomst gav danske Virksomheder Adgang til at indføre de Varer, de skulde bruge, mod at der afgaves en Garanti for, at Varerne ikke blev videreført til Fjender af England, saaledes at Industriraadet for sine Medlemmers Vedkommende garanterede, at den indgaaede Forpligtelse blev overholdt. Da Tobak blev inddraget under den Række af Varer, for hvilken Garantierklæringer skulde afgives, var de under Foreningen henhørende Virksomheder, som Følge af dennes Medlemsskab i Industriraadet, berettiget til at faa Garantierklæringerne ordnet gennem Industriraadet. I Praksis ordnedes dette saaledes, at Foreningen ved en Paategning støttede de paagældende Virksomheders Anmodning, hvorefter Udstedelsen i Reglen gik ganske glat.

I den ovennævnte Overenskomst, den saakaldte dansk-engelske Handelsoverenskomst, var der ikke fastsat nogen bestemt Grænse for Mængden af Tobak, der maatte tilføres Danmark, idet det herom blot i al Almindelighed var bestemt, at Importen ikke maatte overstige Importen i Aarene før Krigen (Tobacco: Normal amounts based on the average of the Danish statistics for the years 1911, 1912 and 1913). Som allerede nævnt, blev Importen i 1916 faktisk betydelig større, men dette var i og for sig ikke i Strid med Handelsoverenskomsten, eftersom Forudsætningen herfor var, at det danske Erhvervsliv skulde udvikle sig frit i Fortsættelse af den Udvikling, der før Krigen havde

været herskende, og for Tobaksindustrien skete der netop i disse Aar en betydelig Forandring i Forbrugsforholdene, fordi den stedse stigende Købeevne bragte baade en Forøgelse i Tobaksforbruget og en Overgang til Anvendelse af dyrere Varer.

Fra 1913 til 1916 var Produktionen af Cigarer saaledes vokset fra 246,000 Mille til 322,000 Mille; Fabrikationen af Cigarillos var gaaet frem fra 67,000 Mille til 99,000 Mille, og endelig var Fremstillingen af Cigaretter mere end fordoblet, idet der i 1916 blev fremstillet 596 Millioner Stkr. mod 264 Mill. i 1913. Produktionen af Røgtobak gik derimod tilbage fra 1,861,000 kg til 1,746,000 kg, medens Skraatobaksfabrikationen var uforandret. Ialt blev der i 1916 anvendt 6,800 Tons Raatobak af den danske Tobaksindustri eller 30 pCt. mere end i 1913, da Raatobaksforbruget var ca. 5,000 Tons. Foruden denne Forøgelse i det faktiske Forbrug blev Indførselen ogsaa sat i Vejret derved, at flere Virksomheder, der hidtil havde haft et Raatobakslager liggende paa Indkøbsstederne, nu flyttede disse Lagre her til Landet, for at være sikret mod alle Eventualiteter. Der laa saaledes næppe særlige Aarsager til Grund for den Standsning i Tilførselsforholdene, som nu efterhaanden gjorde sig gældende for Tobak, men dette stod i Sammenhæng med de allierede Magters stadig stærkere Hævdelse af Blokadepolitiken. Det første Skridt var, som nævnt, Beslutningen om, at Tobak kun kunde tilføres Danmark mod Afgivelse af Garantierklæringer, derpaa begyndte forskellige Vanskeligheder at vise sig, og i Februar 1917 kom pludselig Meddelelse om, at den med S/S »Ulf Jarl« fragtede Tobaksladning var blevet beslaglagt af Englænderne og oplosset i England. Det drejede sig om 645,000 kg Brasiltobak til Firmaerne E. Nobel, Horwitz og Kattentid, P. Wulff, A. E. Hirschsprung & Sønner samt Heinr. Marsmann. Kort Tid forinden, nemlig den 30. Januar, meddelte den britiske Legation i London, at man mente, at Tilførslerne til Danmark havde været for store, og at der burde fastsættes en Ration. I nøje Føling med Foreningen optog Industriraadet Forhandlinger herom, og efter Samraad med Foreningen blev det bragt i Forslag, at Rationens Størrelse skulde være 7,200 Tons, idet man lagde megen Vægt paa, at Rationen kom til at svare til det faktiske Forbrug, som paa dette Tidspunkt blev anslaaet til ca. 7,000 Tons. Englænderne var ikke meget villige til at gaa ind paa dette Forslag, og den uindskrænkede

U-Baadskrig, samt Amerikas Indtrædelse i Krigen, gjorde det meget vanskeligt at opnaa Tilførsler. For at lette Forhandlingerne, gjorde Foreningen sig i en Skrivelse af 1. August 1917 til Talsmand for, at der—i Overensstemmelse med et af Danish Trade Office fremsat Forslag — her i Landet blev udstedt Udførselsforbud for Raatobak, samt at Indehavere af klausulfri Tobak blev forpligtet til ikke at eksportere til Tyskland. Frygten for, at en Del af den her i Danmark værende uklausulerede Raatobak skulde blive eksporteret til Centralmagterne, mentes nemlig at være en af Hovedaarsagerne til Englændernes stejle Holdning. Det nævnte Udførselsforbud blev udstedt d. 3. Februar 1917 og omfattede saavel uforarbejdet som forarbejdet Tobak. Ikke alene af Hensyn til Forhandlinger med Ententen var et saadant Forbud ønskeligt, men ogsaa de faktiske Forsyningsforhold maatte gøre et saadant Forbud nødvendigt. Importen var nemlig stadig mindre end Forbruget, saaledes at Lagerbeholdningerne svandt ind samtidig med, at Udsigterne til nye Tilførsler blev daarligere og daarligere. Ifølge en af Foreningen foretaget Opgørelse, der omfatter 55 Fabriker, var Lagrene den 1. April 1917 ca. 3,320 Tons Raatobak, og den 15. Maj skønnede man, at disse Lagre var formindsket med 800 Tons. At der under disse Forhold var en ikke uvæsentlig Reeksport af Raatobak var naturligvis uheldigt, selv om mange af de eksporterede Varer vel nok var Kvaliteter, der under normale Forhold ikke kunde afsættes paa det danske Marked. Foreningen arbejdede følgelig for, at Eksporten blev begrænset det mest mulige, og gennem Grosserer-Societetets og Industriraadets Fællesudvalg for Dispensationssager havde Foreningen Lejlighed til at udtale sig om Eksporttilladelserne. I alt blev der i 1917 udført 500 Tons Raatobak fra Danmark til Tyskland, og det vil heraf fremgaa, at Foreningens Indgriben ingenlunde var upaakrævet.

Indførsel af Raatobak i 1917.

Januar	514 Tons
Februar	442 —
Marts	58 —
April	355 —
Maj	212 —

Juni	73	Tons
Juli	233	—
August	532	—
September	151	—
Oktober	205	—
November	172	—
December	229	—

Medens Tilførselsforholdene stadig blev vanskeligere, fortsattes Forhandlingerne om Fastsættelsen af en Tobaksration. Allerede i Maj Maaned havde Industriraadet — i Overensstemmelse med Foreningens Indstilling — tiltraadt et engelsk Forslag om en Ration paa 1400 Tons pr. Kvartal, men der kom stadig Hindringer i Vejen, fordi de engelske Myndigheder mente, at Lagrene i Danmark var saa store, at Tilførsler ikke var nødvendige. Først hen paa Sommeren blev Ordningen med en Aarsration paa 5,600 Tons Raatobak og 120 Tons Stilke endelig antaget fra engelsk Side, og Tiden var da saa langt fremrykket, at Rationsordningen ikke fik megen Betydning for Tilførslerne vestfra; Ordningen kom derimod til at spille en væsentlig Rolle for Importen fra Holland.

For de fleste Varers Vedkommende blev de fastsatte Importrationer fordelt i Forhold til de forskellige Virksomheders direkte Import i Aarene 1911, 1912 og 1913. En lignende Ordning vilde efter Foreningens Anskuelse ikke være heldig for Tobaksindustrien, da dette System savnede Bevægelighed, og man udsattes for, at den Omstændighed, at et Firma af en eller anden Grund ikke udnyttede sin Ration, vilde bevirke, at en Del af Landets samlede Rationskvantum vilde gaa tabt. Med Tilslutning af Industriraadet fik Foreningen derfor gennemført, at Rationen blev fordelt imellem de forskellige Fabrikanter i Forhold til deres F o r b r u g af Raatobak i Aarene 1915 og 1916. For yderligere at lette Importen, blev der tildelt de Importfirmaer, som beskæftigede sig med Tobaksimport, nogle særlige Rationskvanta, saaledes at disse Virksomheder, der før Krigen i det væsentlige handlede som Agenter og ikke importerede for egen Regning, kunde fortsætte Importen og forsyne deres mange mindre Kunder, som under de vanskelige Forhold ikke godt kunde være selvstændige Importører. Al den Tobak, der blev indført paa denne Maade, skulde sælges til de rationsberettigede Fabrikanter og afskrives

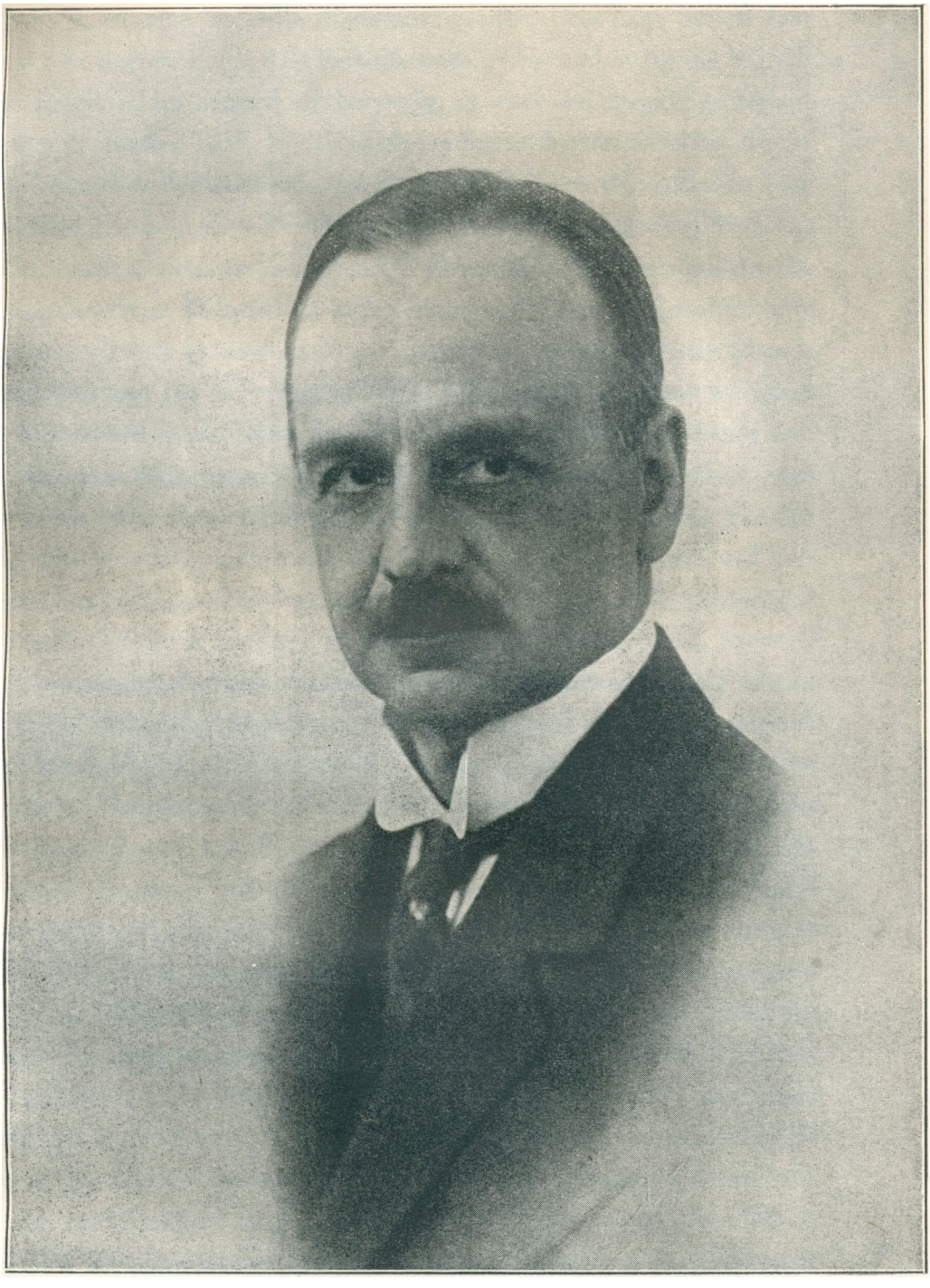

Oscar Wulff

paa disses Rationer. Ligeledes blev der truffet den Ordning, at Fabrikanterne indbyrdes kunde give hverandre Rationsoverførsler. Hele dette System faar sin praktiske Begrundelse ved de Forhold, under Hensyn til hvilke det var udformet. Importen fra England var besværlig, og efter den almindelige Standsning, den 4. Oktober 1917, var alt Haab om Import herfra udelukket. Heller ikke for Amerikas Vedkommende var Chancerne store, og de vanskelige Tonnageforhold gjorde sit til, at Udsigterne blev yderligere forringede. Tilbage var Holland, i hvilket Land der henlaa en Del Raatobak, som tilhørte danske Firmaer, og der var en Mulighed for at faa tilført en Del af disse Tobakker, dels ad Søvejen og dels gennem Tyskland. Imidlertid var der allerede løbende Garantierklæringer for en væsentlig Del af Rationen, og den Omstændighed, at en Virksomhed havde Tobak liggende i England eller Amerika, kunde saaledes udelukke Vedkommende fra at hjemtage de Partier fra Holland, som ellers kunde have været tilført Landet. For at raade Bod herpaa, var den særlige Rationsordning indført, og den fik sit naturlige Supplement ved Foreningens Organisation af en Fællesoptræden af Fabrikanter. Herigennem var den enkelte Fabrikant forpligtet til at afgive det Kvantum Tobak, hvormed hans Import maatte overstige den ham tildelte Ration, saaledes at Salget fandt Sted til den almindelige Markedspris. Tvivlsspørgsmaal skulde afgøres endeligt af Industriraadet. Igennem denne Ordning opnaaedes den tilsigtede Bevægelighed i Rationssystemet, idet der nu altid kunde udstedes Garantierklæringer for de Partier, hvis Hjemtagelse synes opnaaelig, selv om Ejeren allerede havde disponeret over sit Rationskvantum, og paa denne Maade kunde enhver Mulighed for Import udnyttes, uden at nogens Interesse blev krænket derved. Betydningen af denne Ordning viste sig derved, at der i Slutningen af 1917 og i Begyndelsen af 1918 blev indført ret store Partier Tobak fra Holland. For dansk Regning laa der paa dette Tidspunkt ca. 1200 Tons Raatobak i Holland, og heraf blev den største Del ført til Danmark. Transporten foregik dels ad Søvejen, og her var de maanedlige Tilførsler begrænset til 200 Tons, og dels pr. Bane igennem Tyskland, for hvilken Transport der ved Overenskomst med Tyskland var sat et Rationstal af 26 Tons maanedlig. Den 1. April 1918 blev der i Holland udstedt Forbud mod Udførsel af Raatobak, men da var Størstedelen af de danske Partier allerede udført; for de resterende

Partier optoges der gennem Foreningen Forhandlinger om Bortsalg, hvilke Forhandlinger var ret besværlige, fordi man fra hollandsk Side syntes at ville benytte de forskellige Restriktioner til at trykke Priserne, skønt der ogsaa i Holland efterhaanden blev Mangel paa Tobak og følgelig højere Priser.

Indførsel af Raatobak i 1918.

Januar	550 Tons
Februar	283 —
Marts	136 —
April	70 —
Maj	89 —
Juni	77 —
Juli	31 —
August	43 —
September	56 —
Oktober	83 —
November	11 —
December	203 —

1918 blev for Tobaksindustrien et trangt Aar som Følge af Mangelen paa Raatobak, og efterhaanden maatte Produktionen indskrænkes i betydelig Grad. Gennem Industriraadet var Foreningen Deltager i de Forhandlinger, der i lang Tid førtes om en dansk-amerikansk Handelsoverenskomst, og i den Overenskomst, der blev sluttet den 18. September 1918, var der for Tobaks Vedkommende fastsat en Importration paa 5,700 Tons. Ved energisk Arbejde og ved Udnyttelse af den Omstændighed, at Amerika ikke var uvillig til at give Licens for Raatobak, lykkedes det meget tidligt at faa Importen i Gang, og allerede i December kom der med Amerikabaadene Tilførsler af amerikansk Tobak.

Imidlertid var der sket en gennemgribende Forandring i Importforholdene, og dette var Anledning til Foreningens største Indsats for Tobaksindustrien, nemlig Foreningens Organisation af en Fællesimport. Meget tidligt i 1918 var Tobaksindustriens Ledere klar over, at en Tobaksimport ad de vante Veje næppe vilde blive mulig foreløbig. Bremen maatte,

som Transithavn for Brasiltobak, lades helt ude af Betragtning, og selv om Tilførslerne maatte blive aabnet, var der ingen Udsigt til, at Holland i overskuelig Tid vilde blive Storeksportør af Tobak, da Landets eget Behov først maatte dækkes. Indkøb i U. S. A. var vel mulige saavel for hollandsk Tobak som for Brasiltobak; men dels var Priserne høje og dels bevirkede Tonnageknapheden, at man maatte regne med meget betydelige Forsinkelser, da en Mængde for Danmark bestemte Varer efterhaanden var samlede i U. S. A.

Det var derfor nødvendigt at forsøge en direkte Import, og i Stedet for de under omhyggelig personlig Kontrol foretagne Udvælgelser paa Indkøbsstederne i Holland og Bremen maatte der nu købes fra Produktionsstederne uden Adgang til at se Prøver og uden Mulighed for at faa nærmere Kendskab til Kvaliteten af de Varer, der købtes. Dette var selvsagt risikabelt, men der var ingen Vej udenom, medmindre man vilde udsætte sig for, at Udnyttelsen af den forventede Handelsoverenskomst blev udskudt paa ubestemt Tid. Der blev derfor i Løbet af 1918 afsluttet Køb om meget store Partier Tobak, beliggende i hollandsk Ostindien. Imidlertid gik Tiden, og da der stadig ikke var Udsigt til Afskibning af disse Tobakker, opstod der en vis Ængstelse for, hvorledes denne Sag skulde forløbe. Foreningen besluttede da at tage Sagen i sin Haand. Det blev særlig Formanden, Fabrikant E. Nobel, og Næstformanden, Direktør B. Horwitz, der kom til at arbejde med Spørgsmaalet, og ved Henvendelse gennem Industriraadet blev cand. polit. Ivar Egebjerg engageret af de paagældende Fabrikanter til at varetage deres Interesser med Hensyn til de nævnte Tobakspartier. Paa dette Tidspunkt var det ikke muligt at opnaa Tilførselstilladelse for Tobak, og Udvalgets første Bestræbelser maatte derfor rettes imod at bevare de indkøbte Partier nogenlunde uskadt, samt at forberede Afskibningen saaledes, at denne, naar Muligheden frembød sig, kunde ordnes uden Forsinkelse. Da man maatte være forberedt paa, at Tobakken skulde ligge i Ostindien en rum Tid endnu, søgte Udvalget Forbindelse med A/S Det ostindiske Handelskompagni, hvis Direktør netop skulde rejse ud til Ostindien, saaledes at der blev udstedt Fuldmagt til dette Selskab, som saa skulde drage Omsorg for Afskibning ved indtræffende Lejlighed, ligesom det var Hensigten, at Selskabets Repræsentant skulde tilse de danske Partier og erkyndige sig om deres Tilstand. Som Forholdene udviklede sig,

fik dette Arrangement vel ingen praktisk Betydning, men det havde alligevel, da det blev indgaaet, sin Værdi, idet det betød en Beroligelse for Fabrikanterne, at der nu blev etableret et Tilsyn med Tobakkerne, som henlaa for de danske Fabrikanters Regning og Risiko, men uden at disse havde det mindste Kendskab til, om Oplagringsforholdene var forsvarlige.

Importudvalget havde straks ved dets Oprettelse indsamlet Oplysninger om hvilke Partier, der for danske Fabrikanters Regning var oplagret paa Java og Sumatra. Opgørelsen, der blev foretaget i Forsommeren 1918, viste, at Medlemmerne paa Java og Sumatra havde liggende 20,952 Baller Tobak, eller ialt 1,834,454 kg. 18 forskellige Virksomheder stod opført som Ejere, men i Virkeligheden var de fleste Tobaksfabrikker interesseret, idet mange Partier helt eller delvist var videresolgte, og de anførte Ejere Repræsentanter for Konsortier. Efter at Handelsoverenskomsten med Amerika var afsluttet, og de formelle Betingelser for en Genoptagelse af Importen dermed var bragt i Orden, søgte Importudvalget af al Evne at opspore en Skibslejlighed. Dette var af den største Betydning baade af Hensyn til den her i Landet herskende Mangel paa Raatobak og fordi den i Ostindien indkøbte Tobak, der hidrørte fra Høsten 1917, og som tildels vistnok var oplagret under ret primitive Forhold, ikke kunde udsættes for en fleraarig Oplagring derude, uden at Tobakken blev ødelagt. En hurtig Afskibning var derfor ensbetydende med en Formindskelse af den store Risiko, Fabrikanterne ellers maatte løbe.

Under den herskende Tonnageknaphed var det meget vanskeligt at faa Skibslejlighed, men allerede i Oktober Maaned lykkedes det dog Importudvalget at faa Underretning om, at Det østasiatiske Kompagni i nær Fremtid vilde lade et Motorskib hjemtage en Ladning Kopra fra Ostindien. Udvalget søgte straks Forhandling med Ø. K., og nu fulgte en yderst spændende Tid, hvor Udvalget svævede mellem Haab og Frygt. En Overgang saa det ud til, at det hele ikke kunde blive til noget, men efter at det næsten var opgivet, ønskede Ø. K. en ny Forhandling, og den Forbindelse, som skulde føre til Foretagendets heldige Udgang, var dermed knyttet. Endnu stod der dog mange Vanskeligheder tilbage. Tobakken var for en Del lagret rundt om paa Plantagerne, og i mange Tilfælde vidste man herhjemme end ikke rigtig, hvor

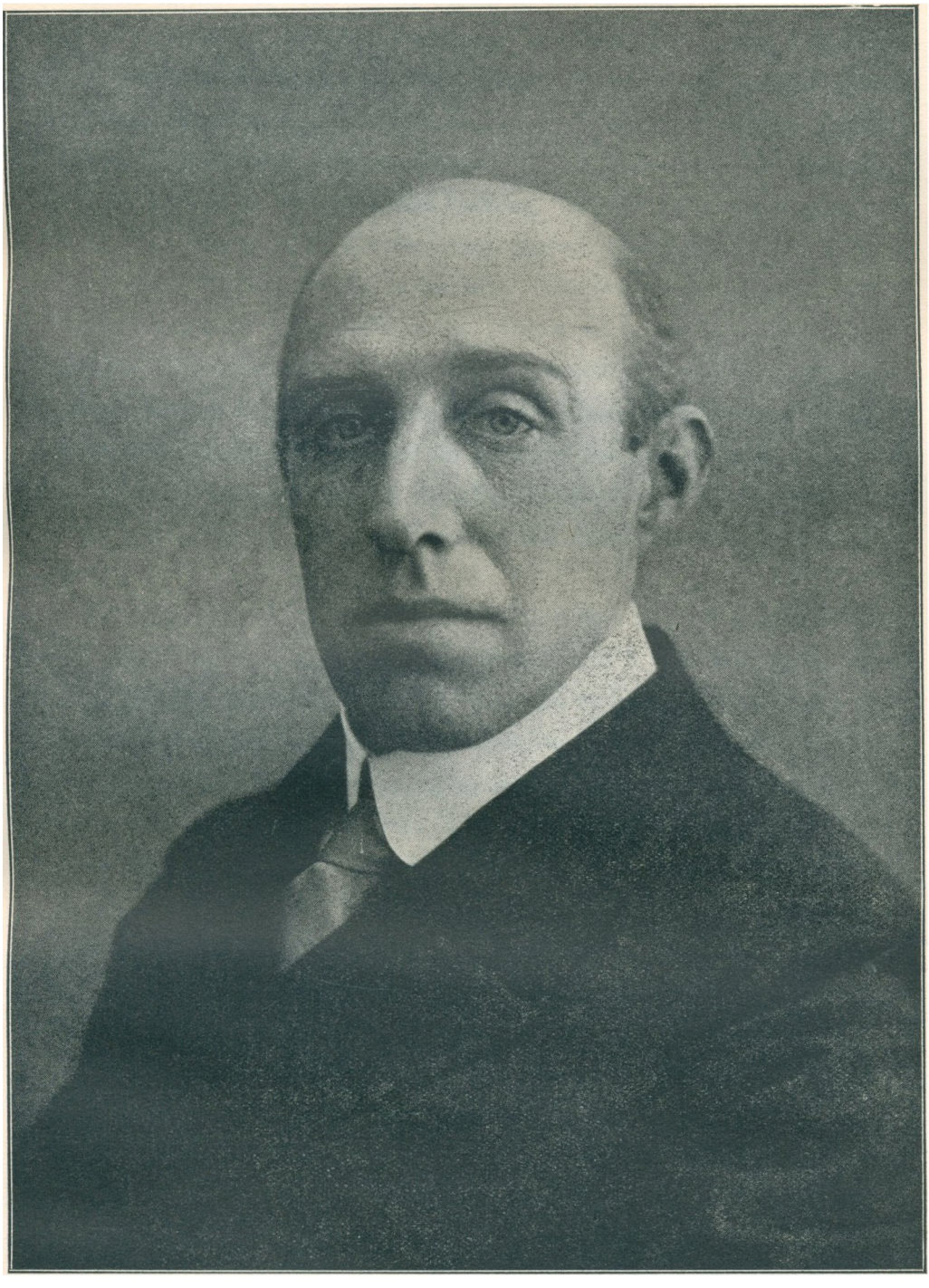

E. Nobel

Tobakken befandt sig. Selvfølgelig kunde Ø. K.s Motorskib ikke sejle Øerne rundt og indtage Tobak ved de forskellige Udskibningssteder, men Tobakken maatte saavidt mulig samles paa enkelte Steder, og som Forholdene laa, maatte Det østasiatiske Kompagni have en vis Sikkerhed for, at Tobakken virkelig fremkom til Afskibningsstederne i rette Tid, saa at Skibet ikke blev forsinket eller blev nødt til at sejle uden fuld Ladning. En Plan om at føre Tobakken til Singapore blev efter Ø. K.s Anvisning opgivet, fordi Oplagrings- og Pakhusforholdene dèr var ganske fortvivlede. Man besluttede derfor at samle Tobakken i Sabang og Soerabaya, og gennem de hollandske Sælgere blev Tobakken telegrafisk stillet til Raadighed for Det østasiatiske Kompagnis Agenter: Firmaet Slot & Co. Dette Navn, der tidligere havde været Tobaksfabrikanterne ganske ukendt, blev nu Genstand for mange Tanker, og som Følge af den Telegramudveksling, der efterhaanden fandt Sted, fik dette Navn en hel hjemlig Klang, skønt de Personer, det repræsenterede, altid forblev ukendte.

Skønt Tiden var knap, og det hele skulde ordnes paa faa Uger, lykkedes det imidlertid at faa arrangeret Afskibningen med M/S »Fionia«, der sammen med en Ladning Kopra tog Tobakken hjem. Til at begynde med mentes det, at Indladningen vilde finde Sted i November-December, men først i Begyndelsen af Januar var Tobakken ombord, og den 4. Januar 1919 indløb der Telegram om »Fionia loaded Soerabaia 2,485 Tons à 40 cbft Tobacco«. Dette svarede til omtrent 1,000 Vægttons, og desuden var der tidligere fra Sabang afskibet 615 Tons Tobak. Fragten beløb sig til ca. 1 Million Kroner, som maatte betales, da Meddelelsen om Ladningens Indtagelse naaede frem, og Udvalgets Formand, Fabrikant Nobel, stod saa sammen med Direktør Horwitz i Forskud for dette Beløb.

Der var imidlertid mange andre Besværligheder. Inden Befragtningen kunde ordnes endeligt, maatte man have Sikkerhed for, at de allierede Magter vilde give Licens for Ladningen, og her maatte Danish Trade Office i London tage Affære. I Slutningen af November blev den ansøgte Tilladelse givet; men Enden var ikke endda. Da Ladningen havde fundet Sted i Huj og Hast, havde det været nødvendigt simpelthen at tage den Tobak, som var bestemt til Danmark, ombord fra en Side af, uden at der var Tid til at holde de for-

skellige Partier ude fra hinanden. En stor Del af Tobakken blev konsigneret til Ø. K. Da det saaledes ikke var muligt at afstemme Ladningsdokumenterne med Garantierklæringerne, blev der for denne Del af Ladningen udstedt en stor Garantierklæring til Det østasiatiske Kompagni.

Ved Tobakkens Ankomst til København modtog Foreningen Ladningsdokumenterne og paatog sig den fulde Garanti for Udleveringen, som følgelig straks kunde paabegyndes, uden at man behøvede at afvente en Berigtigelse af de formelle Mangler, som var en Følge af Lastens Sammenblanding. M/S »Fionia«, som ankom den 4. Februar 1919, medbragte ialt 1505 Tons Tobak (17,226 Baller), og skønt Afskibningen var ordnet med meget kort Varsel, var saaledes langt den største Del af de oplagrede Partier kommet med. Tilbage blev ca. 3,000 Baller, hvoraf Halvdelen tilhørte Firmaerne E. Nobel og Horwitz & Kattentid, medens Resten var fordelt paa 7 Virksomheder. Til Trods for den noget kaotiske Afskibning, de særlige Forhold havde givet Anledning til, viste det sig, at Ladningen svarede nøje til de købte Mængder, og efter at nogen Ombytning havde fundet Sted mellem Fabrikanter, der havde faaet forkerte Tobakker, manglede der i hele det store Kvantum kun 3—4 Baller; en meget ringe Havariprocent, naar Forholdenes Karakter tages i Betragtning. Det meste af den Tobak, der kom hjem, var i god Stand, men der var dog ogsaa enkelte Partier, som var tildels ødelagte af Insektangreb o. lign.

I det store og hele var den dristige Afskibning lykkedes over al Forventning, men de enkelte ødelagte Tobakker talte deres tydelige Sprog om, hvad en Forsinkelse vilde have medført.

De samme Grunde, som havde bevirket, at det var nødvendigt at indkøbe de hollandske Tobakker direkte paa Produktionsstedet, førte til, at Fabrikanterne ligeledes maatte importere Brasiltobak direkte fra Brasilien. Ved Samarbejde mellem Industriraadet og Det forenede Dampskibsselskab blev der arrangeret en Afskibning med M/S »Oregon«. Gennem Danish Trade Office, London, førtes Forhandlinger om, hvilke Varer der kunde tages med, og i December Maaned kunde Kontoret meddele, at der var udvirket Tilførselstilladelse for det af Foreningen foreslaaede Kvantum Tobak. Det ved Foreningens Mellemkomst organiserede Samarbejde stod ogsaa her sin Prøve, og det lykkedes at faa det tilladte Tobakskvantum afskibet rettidigt, uagtet

Forholdet var det, at der, da Tilladelsen kom, ikke var købt saa store Partier, som Skibet efter Planen kunde medtage. M/S »Oregon« ankom her til Landet i Marts Maaned og medbragte et sort Parti Brasiltobak; efter at nogle Forhandlinger med den interallierede Komité, som modsatte sig Udleveringen af den Tobak, der var importeret af Horwitz & Kattentid, var lykkelig tilendebragt, blev al Tobakken udleveret.

I Løbet af Februar og Marts Maaned 1919 var der fra oversøiske Pladser tilført Danmark mere end 2,000 Tons Raatobak. Mangelen paa Brasiltobak og hollandsk Tobak var dermed afhjulpet, og Fabrikationen kunde foregaa for fuld Kraft.

Det storstilede Indkøbsprogram, som var lagt i den trangeste Tid i 1918, blev gennemført til Punkt og Prikke, saaledes at man kun en Maaned efter at Tobakken til Omblad og Dæk var kommet fra Ostindien, fik Indlægstobakken hjem fra Brasilien. Kabalen gik op, men glemmes maa det ikke, at denne lykkelige Udgang langtfra kunde forudses dengang Importen blev planlagt, og selv om Heldet fulgte Arbejdet, var det dog kun ved en maalbevidst Handlen, at Tobaksindustrien kunde udnytte de Muligheder, som frembød sig. Gennem Samarbejdet i Foreningen blev Grundlaget for Raavareimporten skabt, og det faste Sammenhold mellem Fabrikanterne var Forudsætningen for, at det overhovedet blev muligt at gaa ind i den Risiko, som det var, at købe usete Partier Tobak af en ukendt Høst, som var oplagret under usikre Vilkaar og om hvis Hjemtagelse intet kunde vides. Det store økonomiske Ansvar, Fabrikanterne ved denne Lejlighed paatog sig, og det Arbejde, der gennem Foreningen og Industriraadet blev udført, fik til Resultat, at Tobaksindustrien kunde sættes i fuld Drift et halvt Aar tidligere end dette ellers kunde være sket.

Efter det heldige Forløb, den første Afskibning havde haft, var der megen Interesse for at købe Raatobak i Ostindien, og i Løbet af nogle Maaneder afsluttedes der meget betydelige Forretninger herom, idet Industrivirksomhederne foretog store Indkøb, ligesom ogsaa Handelsfirmaer, der før Krigen havde handlet pr. Kommission, nu i stor Stil optraadte som Importører for egen Regning. Det var nu ikke alene Hensynet til Danmarks Forsyning, men ogsaa de forventede Muligheder for en lønnende Transithandel, der var afgørende. Indenfor Foreningen ansaa man det for i høj Grad ønske-

ligt, at det etablerede Samarbejde blev fortsat, og i den Anledning blev paa Generalforsamlingen den 4. April 1919 nedsat et særligt Importudvalg, bestaaende af d'Herrer Aage Høy, Holger Kjær, A. Lichtinger, A. Weeke og O. Wulff, til at drage Omsorg for Fællesafskibninger af de af Fabrikanterne indkøbte Partier. Udvalgets Formand var Fabrikant O. Wulff, og som Sekretær fungerede Ivar Egebjerg. Det lykkedes fuldtud for Udvalget at løse den stillede Opgave. Forinden var der med M/S »Peru« d. 31. Marts afskibet 3,100 Baller Tobak af de Partier, som blev shortshipped pr. M/S »Fionia«, og herudover medførte M/S »Peru« noget over 12,000 Baller Tobak af senere indkøbte Partier.

Ifølge den af Importudvalget foretagne Opgørelse i April 1919 henlaa der paa Sumatra 6,700 Baller Tobak (ca. 500,000 kg) og paa Java 3,100 Baller (ca. 300,000 kg); imidlertid blev der stadig købt nye Partier, saa at den ene Afskibning fulgte efter den anden. Med M/S »Mitau«, der afsejlede fra Penang den 22. Maj 1919, var til Foreningens Medlemmer omtrent 4,000 Baller Tobak, og derefter fulgte yderligere Fællesafskibninger, indtil Restriktionen efterhaanden bortfaldt, og der under mere normale Forhold ikke var Brug for en Fællesoptræden.

I Forbindelse med Omtalen af Foreningens Arbejde med Fællesafskibninger direkte fra Produktionslandene kan det nævnes, at Danmark, der tidligere altid købte i Tyskland og Holland, i 1919 indførte 4,200 Tons Tobak fra Java og Sumatra samt 1900 Tons fra Brasilien. Ialt indførtes der i 1919 16,500 Tons Raatobak, hvoraf reeksporteredes 3,000 Tons. Importen havde en Værdi af 65 Millioner Kroner, og Reeksporten er opgjort til 14 Mill. Kr.

Ved den i Slutningen af 1918 paabegyndende Import af Raatobak fra U. S. A. stod Foreningen overfor et vanskeligt Spørgsmaal. Lagrene var tomme og Arbejdsløsheden stor. Det gjaldt om, at Tilførslerne kunde blive udnyttede paa den bedst mulige Maade, saaledes at en enkelt heldig Fabrikant, som maatte faa et større Parti hjem, ikke lagde Beslag paa Broderparten, medens de andre stadig var uden Tobak. For at undgaa dette, nedsatte Foreningen et Tobaksrationeringsudvalg, som — i Forstaaelse med det af Grosserer-Societetets og Industriraadet nedsatte store Fordelingsudvalg — skulde forestaa Fordelingen af de hjemkomne Tobakker. Udvalget bestod af

J. Korch

A. Marquardsen

Holger Kjær

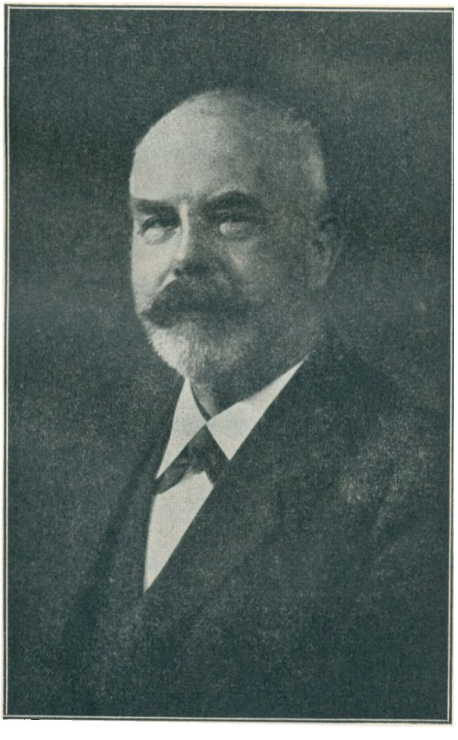

C. Poulsen

Ludvig Augustinus, Bruno Horwitz, Ludvig Tørring, Vald. Eliasen, K. E. M. Marcussen, J. C. E. Marquardsen, Harald Halberg og O. Wulff, og dets Formand var Direktør Bruno Horwitz. Alle Fabrikanterne forpligtede sig til at underkaste sig dette Udvalgs Bestemmelser med Hensyn til Fordelingen af den Tobak, de fik hjem. Med de store oversøiske Tilførsler, der var undervejs, forudsaa Udvalget, at Mangelen paa hollandsk Tobak og Brasiltobak snart vilde blive afhjulpet, og at Bestræbelserne maatte rettes imod, at Tilførslerne fra U. S. A. særlig kom til at omfatte Kentucky, Burley, Maryland og Virginia. Den 30. November instruerede Industriraadet i Overensstemmelse hermed Danish Trade Office, Washington, om at arbejde for, at der særlig blev givet Licens for disse Tobakker. I den første Tid var det de smaa Ladninger, der kom som Stykgods med Rutebaadene fra U. S. A., der var Landets eneste Forsyningskilde, og Manifesterne for disse Baade blev studeret med samme Spænding som Lotteriets Trækningsliste, for at se, hvem der nu var den heldige. Fordelingen forløb iøvrigt uden større Mislyd, og da de store Ladninger var kommet, blev Arbejdet indskrænket til at omfatte de særlige amerikanske Tobakker. Længst varede det, inden Behovet for Kentucky kunde tilfredsstilles, og lang Tid efter at Fordelingen for al anden Tobaks Vedkommende var et tilbagelagt Stadium, vedblev Fordelingen af Kentucky. Udvalget maatte gaa meget metodisk til Værks og sørge for, at alle — under Hensyn til Antallet af Spinder og de allerede modtagne Fade — fik lige meget. Dette gav Anledning til mange indviklede Beregninger, hvor hvert enkelt Fads Anbringelse blev nøje fastlagt, og mange Gange blev Diskussionen heftig, naar et overskydende Fads Skæbne skulde afgøres. Uden Beklagelser, men vel ikke helt uden Suk, afstod de Fabrikanter, som fik Partier hjem, de dyrebare Kentucky-Fade efter Udvalgets Anvisning, og de, der ikke fik Tilførsler, modtog med Tak — men ikke altid uden Sorg over, at der ikke kunde blive mere — de dem tilmaalte Rationer. I Løbet af Foraaret 1919 kunde Udvalget afslutte sit vanskelige Arbejde i Bevidstheden om, at det er svært at gøre Ret imod alle, uden at der er enkelte, der føler det som Uret.

V

KRISEN

TIDLIGT i 1921 begyndte for Cigarindustriens Vedkommende den tyske Valutadumping at give sig følelige Udslag. Importen voksede i hastigt Tempo fra Maaned til Maaned, og saaledes som Udviklingen formede sig, var der ingen Mulighed at øjne for en Forbedring. Arbejdsløsheden, der under Købestrejken var vokset til at omfatte adskillige Tusinde Arbejdere, kunde derfor heller ikke bringes væsentlig ned, men maatte snarere stige i samme Grad, som den tyske Industri erobrede større og større Dele af det danske Cigarmarked. Under disse Forhold ansaa Foreningen det for sin Pligt at deltage i den Fælleshenvendelse, som i August Maaned 1921 fandt Sted for en lang Række Industrier, og hvorved Industriraadet paakaldte Statens Støtte til Opretholdelse af Produktionen. Skønt der anvendtes mange Ord paa en iøvrigt interessant og paa flere Punkter ganske udtømmende Forklaring paa, hvorfor og hvorledes Konjunkturkrisen gennem Købestrejken havde udviklet sig for Cigarindustrien, var det for Regeringens Sagkyndige ikke muligt at bestride Rigtigheden af den velbegrundede Frygt, Foreningen havde givet Udtryk for i sit Memorandum. Det maatte tværtimod aabent erkendes, at der syntes at være en virkelig Fare for den danske Industri, og en Henvisning til, at Industrien maaske kunde afværge Faren ved at nedsætte Priserne, kunde af Industrien ikke opfattes som andet end et politisk Argument, eftersom den eksisterende Forskel i Fremstillingspris og Beskatning naturligvis maatte gøre det muligt for den tyske Industri at undersælge de danske Fabriker. Som bekendt førte Hen-

vendelsen i første Omgang ikke til noget Resultat, og medens Staten som passiv Tilskuer bivaanede Udviklingen, naaede Arbejdsløsheden indenfor Tobaksfaget op til at omfatte mellem 5 og 6000 Arbejdere, samtidig med, at Importen steg til det femdobbelte af den normale Indførsel.

Indførsel af Cigarer i 1921:

Januar	9,500 kg
Februar	6,500 »
Marts	9,300 »
April	12,500 »
Maj	22,100 »
Juni	24,000 »
Juli	17,600 »
August	28,900 »
September	34,600 »
Oktober	41,500 »
November	60,000 »
December	70,900 »

Skatteforandringen og Nedsættelsen i Arbejdslønnen bevirkede, at Arbejdsløsheden kunde formindskes noget i Forsommeren 1922, men der var dog stadig 3000 Arbejdsløse og større Udsigt til en Forøgelse af denne Arbejdsløshed end til det modsatte. Da Industriraadet den 15. Juli 1922 rettede en ny Henvendelse til Statsmagten om Støtte for Industrien mod Valutadumpingen, blev der derfor — ved Samarbejde mellem Foreningen og Industriraadet — indsendt en Række Oplysninger om Cigarindustriens Stilling, idet denne Industri, sammen med Skotøjsindustrien, nævntes som de to Industrier, der i ganske særlig Grad var udsat for den hærgede Dumpingskonkurrence. Det viste sig nu, at det i den forløbne Tid udførte Oplysningsarbejde havde baaret Frugt, og at Statsmagten ikke længere vilde tillade, at betydningsfulde Industrier blev ødelagt ved en af de særlige Valutaforhold fremkaldt Dumpingkonkurrence. Den 4. August vedtog Rigsdagen en Lov, hvorefter Handelsministeren fik Bemyndigelse til at begrænse Indførselen af Cigarer (Cigarillos) og Skotøj, og ifølge en samme Dato udstedt Bekendtgørelse kunde fra

den Dag Cigarer og Cigarillos kun indføres her til Landet, naar Handelsministerens Samtykke dertil var indhentet.

Til nærmere at arbejde med Importreguleringens praktiske Gennemførelse nedsatte Handelsministeriet et af seks Medlemmer bestaaende Cigarudvalg, i hvilket de forskellige Erhvervsinteresser var repræsenteret. Foreningens Repræsentant var Formanden, Direktør B. Horwitz. Straks fra første Færd stræbte man hen til at finde en Ordning, som kunde give Industrien den tilsigtede Beskyttelse, og som var saaledes beskaffen, at den ikke gav Anledning til unødig Tvist mellem de forskellige Parter. Det lykkedes meget hurtigt at skabe et saadant System, idet Importen blev begrænset til at være af samme Størrelse som i 1913, saaledes at der toges Hensyn til den stedfundne Befolkningstilvækst, og Importrationerne derefter blev fordelt i Forhold til de paagældende Importørers Import i Aaret 1921. Den samlede maanedlige Indførsel af Cigarer kom paa denne Maade til at udgøre 2 Millioner Stykker, og efter at Ordningen først var gennemført, var der meget ringe Gnidningsmodstand. Overfor Udlandet var den valgte Form uangribelig, saa at der for Cigarerne ikke opstod udenrigspolitiske Kontroverser, og indadtil var dette ganske klare System let at administrere, uden at træde nogen for nær. Det viste sig da ogsaa, at det paagældende Udvalg senere i fuld Enighed — med Tilslutning saavel af Fabrikanter som Importører — kunde afgive Indstilling om, at Importreguleringen blev bevaret uforandret. Den heldige Vej, man straks var slaaet ind paa, og de Bestræbelser, der fra Industriens Side blev udfoldet for at faa den mest praktiske Ordning, var sikkert ikke uden Indvirkning paa det Resultat, der senere blev opnaaet, da Importreguleringen blev bevaret i Form af en Krisetold, uden at der hertil var knyttet uopfyldelige Betingelser.

Det viste sig hurtigt, at Importreguleringen i fuldt Maal kunde opfylde sin Hovedhensigt, nemlig at skabe forøget Beskæftigelse indenfor Cigarindustrien, og i Løbet af kort Tid var Arbejdsløsheden formindsket med 800 Mand. Importreguleringsloven udløb allerede med Udgangen af Marts Maaned 1923, og det var længe uvist, om det skabte Værn for Cigarindustrien kunde opretholdes, men ved Lov af 28. Marts 1923 blev der truffet Bestemmelse om en særlig Krisetold, som bestod i, at den for Cigarer og Cigarillos gældende Toldsats blev forhøjet fra Kr. 2,80 til Kr. 6,00 pr. kg. Denne Form for Krisetold

Wald. Eliasen

svarede under de herskende Forhold til de stillede Forventninger, idet Importen af Cigarer — efter at de før Importreguleringen indkøbte Partier var indført uden Toldforhøjelse — gik ned til omkring 1 Mill. Stk. om Maaneden, og efterhaanden som den udprægede Valutadumping fra Tyskland ophørte, var den nye Toldafgift fuldt ud tilstrækkelig til at opveje de Fordele, den tyske Industri stadig havde i Kraft af den lave Arbejdsløn. Kriseværnsloven gjaldt til den 30. Juni 1925, men dens Satser undergik forinden den Tid en betydelig Ændring. Fordoblingen af Raatobakstolden ved Toldloven af 1. Februar 1924 medførte nemlig, at Tolden paa Cigarer og Cigarillos ogsaa maatte forhøjes. Forhøjelsen udgjorde 120 Øre pr. kg.

Arbejdsløsheden indenfor Tobaksindustrien i 1922:

Januar	5,583
Februar	4,733
Marts	4,363
April	4,093
Maj	3,070
Juni	2,865
Juli	2,584
August	2,064
September	1,892
Oktober	1,829
November	1,560
December	2,098

Til Importreguleringsloven, saavel som til Kriseværnsloven, var knyttet visse Bestemmelser om Tobaksindustriens økonomiske Forhold. I Importreguleringsloven var det saaledes bestemt, at Handelsministeren var bemyndiget til »efter Forhandling med de paagældende Erhverv, at sikre Overholdelsen af rimelige Priser for disse Varegrupper«.

Fabrikanterne erklærede, at de ikke vilde forhøje Priserne uden Ministeriets Samtykke, og Grossisterne ligeledes. Detaillisterne gav Tilsagn om at begrænse deres Avance for importerede Cigarer til 30 pCt. af Udsalgsprisen og nøjes med den almindelige Avance, ca. 22 pCt. paa danske Varer.

For Krisetoldens Vedkommende blev disse Bestemmelser nærmere udformet, men var i Virkeligheden nærmest en Lovfæstelse af de Regler, der i Henhold til Importreguleringsloven var sat i Kraft.

Fabrikanten maatte saaledes paatage sig en Forpligtelse til ikke at foretage Prisforhøjelser, medmindre saadanne Forhøjelser kunde begrundes med en paaviselig Stigning i Raamaterialernes Pris, i Arbejdsløn eller i Virksomhedens øvrige Driftsudgifter. Paa Foreningens Vegne afgav Formanden, Direktør Bruno Horwitz, en Erklæring herom, og i Tilslutning hertil afgav de forskellige Virksomheder i Løbet af April Maaned Tilsagn om at overholde denne Forpligtelse.

Desuden var Virksomhederne bl. a. forpligtet til at stille til Indenrigsministerens Raadighed alle Oplysninger om Virksomhederne, som maatte være fornødne, for at Ministeren kunde udøve den ham efter Loven tilkommende Myndighed, og herudover var der forskellige Bestemmelser i samme Retning.

Bestemmelsen med Hensyn til Prisforhøjelser fik særlig Betydning, da det i Begyndelsen af 1924, bl. a. som Følge af Raatobakstoldens Fordobling, var nødvendigt at forhøje Priserne. Foreningen maatte overfor Myndighederne dokumentere Berettigelsen af den foretagne Prisforhøjelse, og da denne var meget rimelig, voldte dette ingen større Vanskelighed.

Som allerede nævnt, mistede den særlige tyske Valutadumping i 1923 sin Brod, og efterhaanden som Tiltroen til den nye tyske Møntordnings Stabilitet har fæstnet sig, svandt ogsaa Frygten for en Genopstaaen af denne farlige Konkurrence bort. I Stedet for den saaledes bortvejrede Krise udefra, begyndte Cigarindustrien imidlertid at blive udsat for en Krise, der ganske vist var af en anden Art, men som dog i det lange Løb kunde blive lige saa farlig, særlig fordi dens Aarsag maatte søges i Forhold af permanent Karakter. Det var de stadige Skatteforhøjelser for Tobaksforbruget, som efterhaanden maatte faa denne Virkning, fordi Skatten efterhaanden var blevet saa høj, at Forbruget begyndte at give efter. Dette er i første Række Tilfældet med Cigarforbruget, der vel nu er 15 pCt. mindre pr. Indbygger end i 1913, og Nedgangen har saaledes gjort sig gældende for den Del af Tobaksindustrien, som giver Arbejde til de mange Mennesker. Til Trods for at Indførselen er holdt indenfor saa snævre Grænser, at den ud fra et Beskæftigelsessynspunkt er for

næsten intet at regne, fremkom der derfor alligevel en ret betydelig Arbejdsløshed indenfor Tobaksindustrien, og det blev klart, at saafremt Forbruget af Cigarer ikke steg, maatte en Del af Cigarindustriens Arbejdere blive stillet overfor en hyppigt tilbagevendende Arbejdsløshed.

Antallet af arbejdsløse Tobaksarbejdere.*)

	1925	1924	1923
Januar	1,343	727	1,858
Februar	1,259	482	1,635
Marts	1,215	355	1,572
April	1,235	508	1,251
Maj		739	934
Juni		900	838
Juli		925	798
August		1,022	653
September		1,010	451
Oktober		988	405
November		968	420
December		964	463

*) Herunder ikke medregnet Skraatobaksarbejdere.

Dette beklagelige Forhold har i det sidste Aar lagt Beslag paa Foreningens Opmærksomhed, og ad forskellige Veje har man søgt at hidføre en Ændring.

Der er saaledes arbejdet paa, at de Omgaaelser, som de altfor høje Skatter giver Anledning til, saavidt muligt begrænses, men ved Siden heraf er der dog særlig Grund til at fremhæve selve Toldspørgsmaalet, thi som Situationen er, vil en under andre Forhold overkommelig udenlandsk Konkurrence let medføre en fuldkommen Deroute paa det overbelastede danske Cigarmarked. Det maa derfor være en absolut Nødvendighed, at Importen af Cigarer begrænses det mest mulige, og Foreningen har følgelig set det som sin Hovedopgave at bevare en Toldlov, som kunde tjene dette Formaal. Kriseværnslovens Gyldighed var begrænset til 30. Juni 1925, og hvis denne Lov bortfaldt, uden at noget andet var sat i Stedet, vilde Cigarproduktionen blive stillet meget ugunstigt, idet de siden 1908 skete Ændringer i Toldloven betød en

forholdsmæssig Formindskelse af Industriens Beskyttelse i Forhold til Raatobakstolden. Ifølge Toldloven af 1908 var Toldafgiften paa Raatobak 64 Øre pr. kg og paa Cigarer 220 Øre pr. kg, og efter de seneste Toldændringer vilde — efter Krisetoldlovens Bortfald — Toldsatsen for Raatobak være 200 Øre og for Cigarer (Cigarillos) 400 Øre. Fra Industriens Side maatte Hovedvægten lægges paa, at der blev skabt en fast Ordning, som sikrede Industrien en varig Beskyttelse med i det mindste samme Gyldighedsperiode, som de Skattebestemmelser, der var den egentlige Aarsag til Vanskelighederne. En Bibeholdelse af de økonomiske Kontrolbestemmelser, som stillede Tobaksindustrien under et særligt Opsyn fra Statsmagtens Side, maatte i Konsekvens af denne Betragtning være irrationel, og rent bortset fra de Ulemper, Kontrollen i sig selv bevirkede, maatte Foreningen anse det for yderst betænkeligt, at der ogsaa paa økonomiske Omraader blev opretholdt en Undtagelsesstilling for Tobaksindustrien i Forholdet til Staten. Omend der i Øjeblikket slet ikke var Planer i denne Retning, kunde det nemlig ikke undgaas, at en saadan Særkontrol med Tobaksindustrien i en given Situation kunde blive Overgangsledet til den Sammensmeltning af Statskassen og Tobaksindustrien, som Tobaksmonopolets Tilhængere ønsker sig. Foreningens Standpunkt var derfor, at man hellere vilde have en lavere Beskyttelse af varigere Karakter end en meget høj Told i en kort Periode, og at de Kontrolbestemmelser, der i sin Tid havde haft den med en forbigaaende Krise sammenhængende Karakter af Midlertidighed, ikke burde bibeholdes som den Traad, der muligvis senere kunde spindes op, til det blev en Indkapsling af Industriens økonomiske Selvstændighed.

Resultatet, saaledes som det foreligger i Lov af 8. April 1925, blev for saa vidt en Indrømmelse til Foreningens Standpunkt, som Sammenhængen mellem den høje Beskatning og Cigarindustriens Vanskeligheder blev erkendt derved, at den nye Lovs Gyldighed udløber sammen med Bestemmelserne om Fordoblingen af Raatobakstolden, ligesom det ogsaa maa nævnes, at den gennemførte Lov betyder en Anerkendelse af, at de ved Toldloven af 1. Februar 1924 fastsatte Toldsatser for henholdsvis Raatobak og Cigarer ikke gav Cigarindustrien en forsvarlig Beskyttelse. Paa andre lige saa vigtige Punkter var det imidlertid umuligt at opnaa en Gennemførelse af de af Foreningen forfægtede

Ludvig Tørring

Standpunkter. Det lykkedes saaledes ikke at faa gennemført en v a r i g Ordning, og det lykkedes heller ikke at faa de i principiel Henseende saa uheldige Kontrolbestemmelser ophævet. I Virkeligheden er Loven, som den foreligger, ikke en Løsning af Spørgsmaalet, men en Udskydelse af Afgørelsen, paa den Maade, at der skabes en taalelig Ordning, som gælder i 1½ Aar, hvorefter Sagen maa tages op paany.

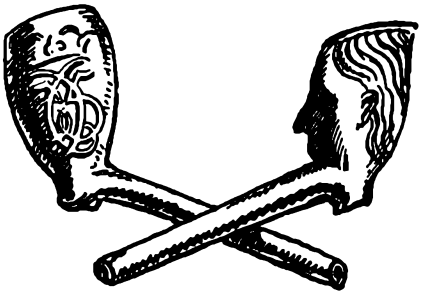

VI

TOLD OG BESKATNING

I. TOLDBESKATNINGEN

I TOLDLOVEN af 1863 havde Afsnittet om Fortoldningen af Raatobak og Tobaksfabrikata følgende Ordlyd:

Tobak og Tobakssurrogater:

Blade eller Stilke (saucede eller i Ruller og oppillet Rulletobak herunder ikke indbefattede)	5 Sk. pr. Pund
Cigarer	32 » » »
Andet	8 » » »

Disse Satser blev ved foreløbig Lov af 19. Februar 1864 og Krigsskatten af 5. August 1864 forhøjet noget, saaledes at Toldafgifterne blev opkrævet med henholdsvis 7 Sk., 40 Sk. og 10 Sk. pr. Pund, og hermed var bestemt de Toldvilkaar, der skulde blive gældende for Tobaksindustrien indtil Toldrevisionen i 1908. Om Virkningen af og Forudsætningerne for Toldloven af 1863 gives der i Tobaksindustriens Indstilling til Toldkommissionen i 1896 følgende Oplysninger:

»Den Beskyttelse, som den nugældende Toldlov yder den danske Cigarfabrikation, var oprindelig tiltænkt Hertugdømmernes efter Datidens Forhold ret anselige Fabriksetablissementer i denne Branche, hvorimod der den Gang i selve Kongeriget Danmark kun fandtes nogle faa hundrede Mennesker, der, spredte hver for sig, beskæftigede sig med Cigarrulning. Da Toldlinien efter

Krigen flyttedes fra Elben til Kongeaaen, og da i Slutningen af Tredserne og i Begyndelsen af Halvfjerdserne de gode Tider vakte Foretagelseslysten herhjemme til Live, blev Opmærksomheden ogsaa henvendt paa, at der her var en Tilvirkningsgren, hvorover Dristighed og Kapital med Held kunde kaste sig. Toldbeskyttelsen syntes passende høj, og den almindelige Stigning i de brede Lags Indtægter gjorde det muligt at eksploitere et Luksusforbrug, som den lave Told paa Raatobak tillod at tilfredsstille til en forholdsvis billig Pris. I Løbet af faa Aar skabtes der da ogsaa en dansk Cigarindustri, og en talrig Arbejderstand er efterhaanden blevet vænnet og knyttet til dette Arbejde.«

Med Hensyn til Cigarer var Toldforholdene saaledes ret gode, og dette gjaldt naturligvis i særlig Grad de billigere Mærker. Endnu i Halvfemserne var Fabrikernes almindelige Bruttosalgspris for Cigarer 35 til 50 Kroner pr. 1000 Stk., og Toldbeskyttelsen, der var 7—8 Kroner pr. 1000 Stk., udgjorde saaledes en ret stor Procentdel af Produktionsprisen.

Under de forskellige Forsøg, der i den sidste Fjerdedel af det 19. Aarhundrede blev gjort for at faa Toldloven revideret, synes Foreningen ikke at have spillet nogen fremtrædende Rolle. Dengang, da der begyndte at komme større Alvor i Tingene, greb Foreningen imidlertid straks ind for at varetage Tobaksindustriens Interesser, og den store Toldkommission af 1895 modtog et ved Foreningens Medvirken udarbejdet — meget udførligt — Memorandum om Tobaksindustriens toldmæssige Stilling og de indenfor Industrien nærede Ønsker med Hensyn til Ændringer i den gældende Toldlov.

Kommissionens Flertal gjorde sig til Talsmand for et Forslag, der vel forøgede Tobaksbeskatningen en Del, men som iøvrigt syntes ret fordelagtigt for Industrien. Forslaget, som for Raatobak fastsatte en Told af 30 Øre pr. Pund, for Cigarer og Cigaretter 125 Øre pr. Pund og for andre Tobaksfabrikata 45 Øre pr. Pund, blev senere fremsat af Finansminister Lüttichau. Som nævnt, var dette et Flertalsforslag, og Mindretallet indtog en helt anden Stilling, idet det holdt paa en delvis Værditoldbeskatning. Indenfor Industrien var man klar over det uheldige heri, og fra første Færd protesterede man mod Gennemførelsen af Værditoldprincippet for Tobakkens Vedkommende. I et Andragende, som Foreningen den 10. Februar 1897 indsendte gennem Haandværkets og Industriens Toldudvalg, blev dette Standpunkt skarpt præciseret,

og det paavistes, hvorledes det i Praksis var umuligt at kontrollere Rigtigheden af de for Tobak opgivne Priser, ligesom det ogsaa blev fremhævet, at Værditolden vilde vanskeliggøre Beregningen af Toldgodtgørelsen ved Udførsel og derved lægge Eksporten af danske Tobaksfabrikata meget store Hindringer i Vejen. Endelig gjorde man opmærksom paa, at de foreslaaede Satser gav Industrien en alt for ringe Beskyttelse. Andragendet var underskrevet af L. R. Høy, I. M. Henningsen, N. R. C. Bay, Bigler og I. H. Marsmann junior.

Planerne om at lægge en Værditold paa Tobak blev imidlertid ved at spøge, og endnu i Januar 1907 maatte Foreningen i et af dens Formand, Albert Jacobsen, underskrevet Andragende protestere imod et saadant Forslag. For Foreningen var det en Tilfredsstillelse at se, at dette ganske irrationelle Værditoldforslag tilsidst blev opgivet overfor de rent saglige Beviser paa dets Uegnethed i Praksis for en Vare som Tobak, og i den nye Toldlov, som kom i 1908, var det kun for Cigaretter, at Værditolden tildels blev bevaret.

Toldsatserne for Tobak og Tobaksfabrikata pr. kg.

	Toldloven af 1863 (incl. Krigsskat)	Toldloven af 1908	Skattelovene af 1918	Krisværnsloven af 1923	Valutatoldloven 1924	Krisloven af 1925
Raatobak	29½ Øre	64 Øre	100 Øre	100 Øre	200 Øre	200 Øre
Cigarer og Cigarillos	166⅔ „	220 „	280 „	600 „	720 „	620 „
Cigaretter	41⅔ „	64 „ + 30 %	100 „ + 30 %	100 „ + 30 %	200 „ + 30 % af Værdien	200 „ + 30 % af Værdien
Skraa og Røgtobak og andre Tobaksfabrikata . . .	41⅔ „	80 Øre	120 Øre	120 Øre	230 Øre	230 Øre

Toldloven af 1908 betød først og fremmest en Fordobling af Raatobaksbeskatningen. Beskyttelsen for Cigarer blev formindsket lidt, og for Røgtobak var der en lignende Forskydning. Ændringen i 1918 tilsigtede kun en Forøgelse af Raatobaksbeskatningen, som steg med 50 pCt, og det samme Maal blev tilstræbt ved Valutaloven af 1. Februar 1924, hvorved Raatobakstolden blev forhøjet fra 100 Øre til 200 Øre. Fra 1907 til nu er Raatobakstolden saaledes forhøjet tre Gange, og den udgør nu 200 Øre pr. kg mod 29½

Bruno Horwitz

Øre før 1908. Med det nuværende Raatobaksforbrug vil dette sige en Skatteforhøjelse fra 1,6 Millioner Kroner til 11,2 Millioner Kroner.

II. AFGIFTSLOVENE

Ved Toldloven af 1908 blev Statens — indtil da ret beskedne — Beskatning af Tobaksforbruget ikke alene forøget ved Forhøjelsen af Toldbeskatningen paa Raatobak, men gennem Beskatningen paa Cigaretter blev der tillige indirekte gjort en Begyndelse til det Skattesystem, som senere skulde komme til at omspænde hele Tobaksindustrien. Det viste sig nemlig snart, at den for Cigaretter indførte Toldsats (64 Øre pr. kg plus 30 pCt. af Værdien) fik Virkninger, der vel samfundsøkonomisk set var udmærkede, men som for Statskassens Vedkommende ikke svarede til Formaalet. Den ret høje Toldbeskatning, som egentlig var en Beskatning af Forbruget, da der dengang næsten ingen indenlandsk Fabrikation var, gjorde det muligt med Held at optage Fabrikationen her i Landet af Cigaretter, og medens før 1908 flere Forsøg paa at skabe en dansk Cigaretindustri var mislykket, opstod der nu i Løbet af faa Aar flere danske Fabriker, samtidig med at den største Importørvirksomhed saa sin Fordel ved at anlægge en Fabrik her i Landet og forsyne Markedet med Cigaretter herfra, i Stedet for at indføre dem fra Udlandet. Halvdelen af det aarlige Forbrug, som var en ca. 350 Mill. Stkr., blev paa dette Tidspunkt dækket af den danske Fabrikation. Da det daværende Ministerium Neergaard, i sine Bestræbelser for at forøge Statens Indtægter, havde Opmærksomheden henvendt paa at lægge en yderligere Skat paa Cigaretforbruget, kunde der ikke være Tale om at opnaa dette ved en Toldforhøjelse, da denne under de givne Forhold næppe vilde have givet det forønskede fiscale Resultat. Ministeriet foretrak derfor — efter tysk Mønster — at indføre en Banderoleskat, som kom til at paahvile saavel udenlandske som indenlandske Varer. De danske Fabriker, hvoraf to var anlagt i 1908, én i 1910 og to i 1911, kom selvsagt i en meget vanskelig Situation ved dette Skattepaalæg, og yderligere tilspidset blev Forholdet derved, at Repræsentanterne for det radikale Parti i det om Lovforslaget nedsatte Folketingsudvalg ønskede at komme den imod alle Forudsætninger

ved en Toldforanstaltning støttede Industri til Livs. De radikale Medlemmer foreslog nemlig, at der paa den indenlandske Fabrikation skulde lægges en Særafgift af 20 pCt. af Engrosværdien, uden at en lignende Afgift skulde svares af udenlandske Cigaretter. Dette Forslag blev heldigvis ikke gennemført, men iøvrigt blev — trods Industriens Protest — Resultatet af de Radikales Krav om en Særbeskatning af den danske Cigaretproduktion, at Importen fik den enestaaende Begunstigelse, at Værditolden ikke skulde beregnes af Pakningernes Værdi, hvilket betød en væsentlig Nedsættelse af den samlede Toldafgift.

Forslaget om en Banderoleskat blev genemført, og efter 1912 er Stempelbeskatningen for Cigaretter bibeholdt, men Satserne er gentagne Gange blevet forhøjet og er nu, som nedenstaaende Oversigt vil vise, meget højere end i 1912, idet Hovedforbruget ligger paa Cigaretter til en Detailpris af mindre end $2^1/_2$ Øre pr. Stk.

Cigaretternes Detailpris pr. Stk.		Afgift pr. 100 Stk. 1912	1923
under 1	Øre	10 Øre	55 Øre
1 —$1^1/_2$	»	20 »	55 »
$1^1/_2$—$2^1/_2$	»	30 »	55 »
$2^1/_2$—4	»	50 »	100 »
4 —6	»	75 »	150 »
6 —8	»	125 »	200 »
8 —10	»	200 »	250 »
10 —12	»	200 »	300 »
12 —15	»	200 »	400 »
15 —20	»	200 »	500 »
over 20	»	200 »	1000 »

I 1913 indbragte Stempelafgiften paa Cigaretter Statskassen 0,5 Mill. Kroner, og i 1924 udgjorde denne Skat 7 Mill. Kroner.

OMSÆTNINGSSKATTEN FOR CIGARER OG CIGARILLOS

Den næste Nydannelse indenfor Beskatningen af Tobaksforbruget blev Omsætningsskatten paa Cigarer og Cigarillos, saaledes som den blev gennem-

ført i 1917. Skatteloven betød for det første en Fordyrelse af Cigarerne, men for Industrien havde Loven en endnu videregaaende Virkning, idet den valgte Beskatningsform nødvendigvis maatte give Anledning til en meget indgribende Kontrol med den danske Cigarfabrikation. For Foreningen var det ikke let at tage Stilling til dette Lovforslag, thi de skarpe Kontrolregler, der i høj Grad beskar den enkelte Fabrikants Handlefrihed, maatte paa den ene Side gøre en absolut Modstand mod Loven næsten til en Selvfølge, og paa den anden Side maatte det samtidig haves i Erindring, at en Skattelov, som den foreliggende, men uden de skarpe Kontrolregler, vilde være til allerstørste Skade for de egentlige industrielle Fremstillingsvirksomheder, som i saa Fald vilde blive udsat for en ubehagelig Konkurrence fra Fremstillere, der ikke overholdt Loven. Under de givne Forhold var en Ting ganske givet, nemlig, at Fabrikanternes Modstand ikke kunde hindre Vedtagelsen af en Lov som den anførte, og i Stedet for at blive staaende ved en virkningsløs Protest, foretrak Foreningen derfor at gaa Forhandlingens Vej for at søge udvirket, at Loven — saavidt muligt — blev afpasset efter det praktiske Livs Krav. Det gik med Omsætningsskatten som med Cigaretskatten, at da Begyndelsen engang var gjort med en midlertidig Lov, blev denne for det første hurtigt af ganske permanent Karakter, og dernæst blev Satserne forhøjet.

OVERSIGT OVER OMSÆTNINGSSKATTEN

CIGARER

Cigarernes Pris pr. 1000 Stk.	Afgiftens Størrelse 1917	1923
0— 90 Øre	skattefri	25 pCt. af Værdien
90—110 »	10 »	25 » »
110—125 »	20 »	25 » »
125—200 »	25 »	25 » »
200—220 »	33 1/3	25 » »
220—400 »	33 1/3	30 » »
over 400	33 1/3	50 » »

CIGARILLOS

1917		1923
under 40 Kr. pr. 1000 Stk.	10%	Pris til 50 Kr. pr. 1000 Stk.
Andre	25%	20 % af Værdien
		over 50 Kr. pr. 1000 Stk.
		25 % af Værdien

Skatten paa Cigarer og Cigarillos indbragte i 1918 6,4 Mill. Kr. og i 1923 9,6 Mill. Kr.

SHAGTOBAK, RØGTOBAK OG SKRAA

I 1918 kom Turen til Shagtobak, som ved den i dette Aar gennemførte Skattelov fik paalagt en Afgift derigennem, at Røgtobak, hvis Detailpris (incl. Afgiften) var 10 Kroner eller derover, blev belagt med en særlig Afgift.

Stigningen i Afgiften vil fremgaa af nedenstaaende Oversigt:

Detailpris for Røgtobak pr. kg.			Afgiftens Størrelse pr kg. 1918	1922
under	6 Kr.		skattefri	50 Øre
	6— 9 »		»	75 »
	10—12 »	(9-12)	100 Øre	100 »
	12—16 »		200 »	200 »
	16—20 »	(16-25)	450 »	450 »
	20—40 »	(25-45)	1000 »	1000 »
over	45		1000 »	2000 »

Afgiften paa Røgtobak beløb sig i 1919 til 1,4 Million Kroner og i 1923 til 2,1 Million Kroner.

Skraa og Snus blev endelig i 1922 inddraget under Skattekomplekset, saa at nu alle Tobaksfabrikata er belagt med en Statsafgift. For Skraa og Snus blev Afgiften sat til 10 pCt. af Varens Pris i Detailhandelen.

I 1922 indbragte denne Statsafgift 1,4 Millioner Kroner og for Skattens Beløb 1,7 Mill. Kroner.

I det foregaaende er givet en kort Fremstilling af Udviklingen indenfor Tobaksbeskatningen. Foreningen har ved de mange Lovforslag stadig søgt at varetage Industriens Interesse og arbejdet for de Ændringer, der af Hensyn

C. Petersen

hertil var paakrævet. Det vil imidlertid næppe være til Glæde for nogen her i Enkeltheder at følge Foreningens Arbejde fra Lovrevision til Lovrevision, idet en saadan Fremstilling i Virkeligheden maatte udkræve en Gennemgang af næsten hver Paragraf i de skiftende Love for at vise, hvor Foreningen havde vundet Gehør for sine Synspunkter, og paa hvilke Omraader den havde maattet give tabt. Fremfor en saadan, med et ganske uhandleligt Detailstof overfyldt Fremstilling, er det mere vigtigt at dvæle ved de Hovedlinjer, der er gaaet igennem Foreningens Arbejde i Skattespørgsmaalet.

Det grundlæggende Arbejde blev udført i det Udvalg, Tobakskommissionen nedsatte angaaende Revisionen af Tobaksafgiftsloven af 13. Oktober 1917, og i hvilket Udvalg Foreningen var repræsenteret ved Fabrikant Nobel. Udvalget afgav en Indstilling, som paa vigtige Omraader blev afgørende for Skattelovens fremtidige Form. De to Hovedspørgsmaal, som man særlig beskæftigede sig med, var:

1) Hvem, der skulde betale Afgiften, d. v. s. foretage Fakturastemplingen, og
2) Af hvilken Værdi Afgiften skulde betales.

Med Hensyn til det første Spørgsmaal opgav Engroshandelen sin Modstand mod at skulle være med ved Afgiftsberigtigelsen, og den gældende Ordning, hvorefter der altid ved Afsætningen af Cigarer til Detailhandlerne skal foreligge en stemplet Faktura, fik fortsat Gyldighed. Ogsaa for det andet Spørgsmaal, nemlig af hvilken Værdi Afgiften skal svares, lykkedes det at opnaa et for Industrien tilfredsstillende Resultat. Varerne blev delt i 2 Grupper, nemlig de saakaldte Prislistemærker, d. v. s. Cigarer, der er beregnet til Salg i større og mindre Partier til Virksomhedens Kundekreds i Almindelighed, og de saakaldte Særmærker, som leveres fra Fabrikerne efter de Handlendes særlige Bestilling, og som fremstilles i særlige Fabrikationer.

Med Hensyn til Prislistemærkerne blev det bestemt, at Afsætningsprisen, altsaa enten Fabrikantens Prislistepris eller Grossistens Afsætningspris, skal være den afgiftspligtige Værdi. Vedrørende Afgiftsberigtigelse af Særmærker stillede man sig fra Handelens Side paa det Standpunkt, at Beskatningen skulde ske efter den Pris, til hvilken den Handlende modtog Varerne. Industrien hævdede herimod, at Engros-Handelsomkostningerne — ogsaa naar de

blev udredet af en særlig Mellemhandler — i det store og hele skulde inddrages under Beskatningen, hvilket jo er Tilfældet ved Fabrikernes almindelige Prislistepris, hvor de generelle Engros-Handelsomkostninger udgør en Del af Prisen.

Prisforskellen mellem Særmærker og Prislistemærker blev anslaaet til at være ca. 10 pCt. af Særmærkernes særlige Salgspris fra Fabrikerne, og der kunde derfor opnaas Enighed om, at Afgiften af Særmærkerne blev beregnet efter Fabrikernes Afsætningspris med Tillæg af 10 pCt. Paa denne Maade vil den afgiftspligtige Værdi — ogsaa for disse Varer — genemsnitlig dække samtlige Fabrikations- og Engros-Handelsomkostninger, saaledes at Industriens Salgsvilkaar ikke er ringere end Engroshandelens.

Foruden andre Ændringer gjorde Udvalget sig ogsaa til Talsmand for, at de hidtil afgiftsfri Cigarer skulde inddrages under Beskatningen. Som Prisforholdene havde udviklet sig, var den tilsigtede Skattefrihed for det billige Cigarforbrug nemlig ikke opnaaet, eftersom det ikke længere var muligt at fremstille egentlige Cigarer under den skattepligtige Værdi, derimod var der ved Afgiftsfriheden aabnet Adgang til at søge udenom Afgiften med Varer, som burde være ramt af Afgiften, hvilket naturligvis var til Skade for Industrien, som saaledes kunde komme til at konkurrere med ikke-beskattede Varer. Ogsaa paa dette Omraade opnaaedes en tilfredsstillende Ordning.

Ved Lov af 21. December 1918, hvorved der toges Hensyn til det nævnte Udvalgs Indstilling, blev Afgiftslovens Principper i det store og hele fastlagt. Imidlertid var der stadig Omraader, hvor Foreningen maatte ønske Ændringer.

Det blev saaledes hurtigt klart, at man overfor de ganske smaa Virksomheder i Virkeligheden ikke kunde gennemføre Kontrolkravene fuldtud, og dette gjaldt i Særdeleshed for de saakaldte Hjemmerullere, med hvilke det praktisk talt var umuligt at føre Kontrol. Da det maatte forudses, at Passivitet i denne Sag efterhaanden maatte have til Følge, at en ikke ringe Del af Forbruget blev dækket ved saadanne i Hjemmene fremstillede Cigarer, som solgtes ubeskattede til Venner og Bekendte, var baade Staten og Industrien interesseret i, at der skabtes en fast Ordning, hvorved dette — saavidt muligt—blev forhindret. Resultatet blev Bestemmelsen i Loven af 18. Februar 1922, hvorefter der blev ydet en Godtgørelse til de Mennesker, der ikke havde benyttet fremmed Ar-

bejdskraft, og som ikke kunde opfylde de i Loven stillede Fordringer for en Fortsættelse af Virksomheden. Hjemmearbejde var derefter forbudt derigennem, at den, der var ansat i en Tobaksvirksomhed, ikke kan drive selvstændig Fabrikation, ligesom det ogsaa blev forbudt Tobaksfabrikerne at lade Fremstillingen ske ved Hjemmearbejde.

I Praksis viste Virkningen heraf sig derved, at Antallet af Virksomheder, der fremstillede Cigarer, fra 1921 til 1922 gik ned fra 1493 til 636. Samtidig blev der indført forskellige Regler om, at Salget af Raatobak i Hovedsagen kun kunde ske til Virksomheder, der havde Toldvæsnets Tilladelse til at handle med Raatobak eller til at fremstille Tobaksvarer, idet Skatteinspektionen herigennem skulde have et Middel til at føre Kontrol med Produktionen, ogsaa indenfor alle de ganske smaa Virksomheder, der for Fremtiden maatte opstaa. Omend dette teoretisk set kan være en ret tilfredsstillende Ordning, kan det dog ikke skjules, at der i Praksis har vist sig adskillige Skyggesider ved denne. Kontrollen har nemlig, trods alle Anstrengelser, efter Foreningens Mening, ikke fuldtud faaet den Effektivitet, der var ønskelig.

Gennem det Appeludvalg, der indrettedes i Tilknytning til Toldraadet, og som skal beskæftige sig med de særlige Spørgsmaal, der kommer til at foreligge i Anledning af Tobaksbeskatningen, fik Foreningen iøvrigt Indflydelse paa Afgørelsen, idet Foreningen har et Medlem til dette udvidede Appeludvalg.

Allerede fra første Færd var man indenfor Foreningen opmærksom paa de Ulemper, en stærkt gradueret Beskatningsskala medførte, og man søgte at faa dette ændret. Da den tyske Konkurrence begyndte at gøre sig gældende, viste det sig med megen Tydelighed, i hvor høj Grad Skattelovens Bestemmelser i saa Henseende var til Gêne for den danske Industri. De billige tyske Cigarer kunde nemlig komme ind under en lavere Skattesats, saaledes at Skatten ogsaa procentvis blev lavere end den Skat, der maatte betales for de danske Cigarer; en Forskel paa nogle faa Ører i Prisen kunde derfor bevirke, at de udenlandske Cigarer i Detailpris blev 5 à 6 Øre billigere end de danske. Ved Afgiftslovens Revision i 1923 lykkedes det efter Foreningens Ønske at faa dette Forhold ændret, idet de to laveste Afgiftsklasser blev slaaet sammen, og der blev ansat en Minimumsafgift af 15 Kr. pr. Mille.

Fra fire Afgiftsklasser var man herved naaet ned til at have tre, men Foreningen kan dog ikke anse dette for Slutresultatet. Eftersom Skatten svares som en Procentafgift, er der nemlig herigennem skabt en højere Beskatning af de dyrere Mærker, og da en Inddeling i bestemte Prislag med forskellige Afgiftsprocenter volder Industrien unødige Vanskeligheder, burde det efter Foreningens Opfattelse være tilstrækkeligt, at der kun fandtes een Afgiftssats, som omfattede alle Cigarer. Ved det nugældende System er Fabrikanterne hemmet i deres Prispolitik, fordi en Ændring i en Cigars Pris kan have til Følge, at der skal svares Skat efter en anden Procentsats. En Cigar, der i Detailhandelen sælges til f. Eks. 33 Øre, vil blive beskattet efter en Sats af 25 pCt; bliver det imidlertid af en eller anden Grund nødvendigt at forhøje Prisen med 1 Øre, stiger Afgiften fra 25 til 30 pCt., og den ene Øre bliver til 3 Øre. — Endnu større er Forskellen, naar Talen bliver om lidt dyrere Cigarer, idet Afgiften her springer fra 30 til 50 pCt., saaledes at en Forhøjelse paa 1 Øre her vil give Anledning til en Prisforhøjelse paa 13 Øre.

For Cigaretternes Vedkommende er der ikke mindre end 9 Skatteklasser, og Ulemperne er ogsaa her betydelige. Ganske vist er Cigaretskatten ikke en Procentafgift, og det kan derfor gøres gældende, at her er en gradueret Skala nødvendig, for at Skatten ikke skal blive forholdsvis mindre for de dyrere Cigaretter end for de billigere. I Virkeligheden er det dog kun paa Papiret, at denne demokratiske Tankegang har vundet Sejr, thi Forholdet er nu engang det, at ca. 85 pCt. af hele Cigaretforbruget beskattes efter den laveste Afgiftsklasse og 10 pCt. efter den næstlaveste Klasse, saa at de syv andre Afgiftsklasser med deres stigende Skala kun kommer til Anvendelse paa ca. 5 pCt. af Forbruget.

Baade for Cigarer og Cigaretter gælder det, at ganske bestemte Prislag maa overholdes, og naar en Skatteforhøjelse bringer et Mærke op over det gængse Prislag, vil det i mange Tilfælde være ensbetydende med, at dette Mærke maa opgives, eller at Prisen maa forhøjes op i et helt andet Niveau. En Æske Cigaretter kan sælges til 25 Øre, men kan ikke koste 27 eller 28 Øre, og paa samme Maade har det vist sig, at Cigarpriserne maa holdes indenfor ganske bestemte Rammer. Inden de store Skatteforhøjelser kom, var det gængse Prislag 3 eller 4 Cigarer for 25 Øre, senere er Prisen blevet væsent-

Einar Halberg

Tage Langebæk

Holger Svendsen

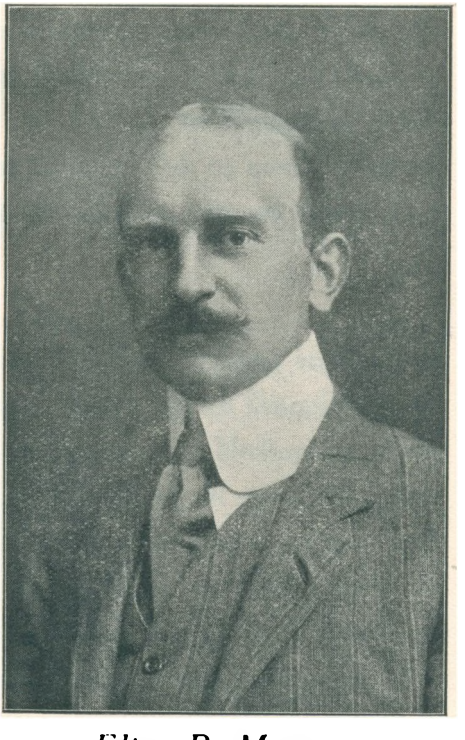

Elias B. Muus

lig anderledes, men det har hver Gang vist sig, at de »brudte« Tal ikke kunde bruges, og at det var nødvendigt at holde sig til runde Priser. Et Cigarmærke, der sælges til en Pris af 25 Øre pr. Stk., kan daarligt forhøjes til 26 eller 27 Øre, men Skridtet maa næsten altid gøres helt ud til 30 Øre.

Den Omstændighed, at Bevægelsesfriheden for Priserne paa de enkelte Cigar- og Cigaretmærker er meget begrænset, har gjort Salget og Fabrikationen meget følsom overfor Ændringer i Skattesatserne. En ny Skattelov betyder i mange Tilfælde, at gamle Mærker maa gaa ud af Markedet, hvilket for det første vil sige, at megen Emballage og mange Etiketter bliver uanvendelige og dernæst — hvad der er af endnu større Betydning —, at den enkelte Fabrik berøves det utvilsomme Aktiv, som et godt indarbejdet Mærke betyder, fordi man i de fleste Tilfælde enten maa foretage en betydelig Prisforhøjelse, hvorved Cigaren kommer op i et helt andet Prislag, og saa selvfølgelig henvender sig til et helt andet Publikum, eller ogsaa maa forringe Cigarens Kvalitet, hvilket vil sige, at Mærket ødelægges. Fabrikanten maa derfor, naar en ny Skattelov kommer, meget ofte begynde forfra og fremstille nye Mærker, der passer til Skattesatserne. Det har derfor altid været Foreningens Synspunkt, at Skattelovgivningen, saavidt muligt, burde have en fast Karakter, og at de hyppige Ændringer maatte undgaas. I saa Henseende maa Industrien i mange Tilfælde hylde den Opfattelse, at et tilvant Onde er at foretrække for et uventet Gode, fordi den Ravage, en Forandring uundgaaelig vil medføre, ofte vil give Anledning til større Tab og mere Fortrædelighed end en Fortsættelse indenfor den gamle Ramme, selv om denne i sig selv kan være nok saa ubehagelig.

Da Formanden for Foreningen, Fabrikant Nobel, i 1917 paa en Generalforsamling gjorde Rede for det da fremsatte Forslag om en Omsætningsskat paa Cigarer, begyndte han med de Ord, at Foreningens Medlemmer aldrig havde beskæftiget sig med Prisforhøjelser, som beløb sig til mere end 1 Øre paa en Cigars Detailpris. Ved den nye Statsafgift vilde Prisen derimod med et Slag blive forhøjet med 5—6—7 Øre for en Cigar, og Tiden maatte nu vise, om Forbruget kunde bære en saa kæmpemæssig Forhøjelse. Tidens Svar var, at der er Grænser for alt, og at selv et saa vanebestemt Forbrug som To-

baksrygningen ikke i Længden kan belastes med den ene store Afgift efter den anden, uden at der indtræder en Reaktion.

Omstaaende Oversigt vil vise, hvorledes Beskatningen af Tobakken er vokset siden 1905, og det er ikke en Stigning i Forbruget, men en Forøgelse af Afgifterne, der er Grunden til, at Skattens Beløb er steget saa enormt. Af Raatobak blev der saaledes i 1905 betalt Told af 4,3 Mill. kg. I 1924 har det toldberigtigede Kvantum Tobak udgjort ca. 5 Mill. kg, men Toldbeløbet er vokset fra 1,2 Mill. Kr. til ca. 10 Mill. Kr. For Cigarernes Vedkommende var Produktionen i 1905 ca. 225,000 Mille og i 1924: 279,000 Mille. Værdien af de i 1905 her i Landet fabrikerede Cigarer og Cigarillos var 10,5 Mill. Kr. eller noget mindre end det Beløb, der nu i Løbet af et Aar betales alene i Omsætningsskat til Staten for de samme Varer. Af Røgtobak blev der i 1905 fabrikeret 2,2 Mill. kg til en Værdi af 2,8 Mill. Kroner. I 1924 har Produktionen været noget mindre, nemlig ca. 2,1 Mill. kg, imidlertid er der alene i Stempelskat betalt 2,3 Mill. Kr. og i Toldafgift ca. 4 Mill. Kr. Produktionen af Skraa- og Snustobak var i 1905 1,3 Mill. kg. I 1924 har Produktionen været noget større, idet den udgjorde 1,5 Mill. kg, men medens Produktionen i 1905 havde en Værdi af ca. 3 Mill. Kr., er der i 1924 alene i Omsætningsskat betalt 1,7 Mill. Kr. og i Toldafgift ca. 1,3 Mill. Kr., saaledes at Skatten ogsaa her nu er større end Produktionens totale Værdi i 1905. Af Cigaretter var der næsten ingen Produktion i 1905, i 1913 var Produktionen derimod ret betydelig og udgjorde 264 Mill. Stk. til en Værdi af ca. 2 Mill. Kr., og der indførtes 125 Mill. Stk. til en Værdi af 0,4 Mill. Kr. Afgiften var dengang for h e l e Cigaretforbruget kun $^1/_2$ Mill. Kr. Nu er Forbruget vel 3 Gange saa stort som i 1913, men Stempelafgiften er steget til det 14-dobbelte.

Hvor stor Rolle disse uhyre Skattepaalæg spiller for Forbruget lader sig ikke paavise med fuld Nøjagtighed. Nogle Eksempler vil imidlertid være tilstrækkelig til at give et Indtryk af, hvad Skatten betyder i saa Henseende. Tænkte man sig, at Skat og Told blev ophævet, vilde saaledes den Cigar, der i Dag i Detailhandelen koster 30 Øre, gaa ned til 20 Øre, og den Røgtobak, der i Butikken sælges for 5 Kroner pr $^1/_2$ kg, vilde f. Eks. komme til at koste omkring det halve af, hvad det koster nu. For Cigaretternes Vedkommende kan det oplyses, at i 1912 — dengang Stempelafgiften blev indført — laa

Toldafgiften paa Røgtobak og Beskatningen af Tobaksfabrikata

*

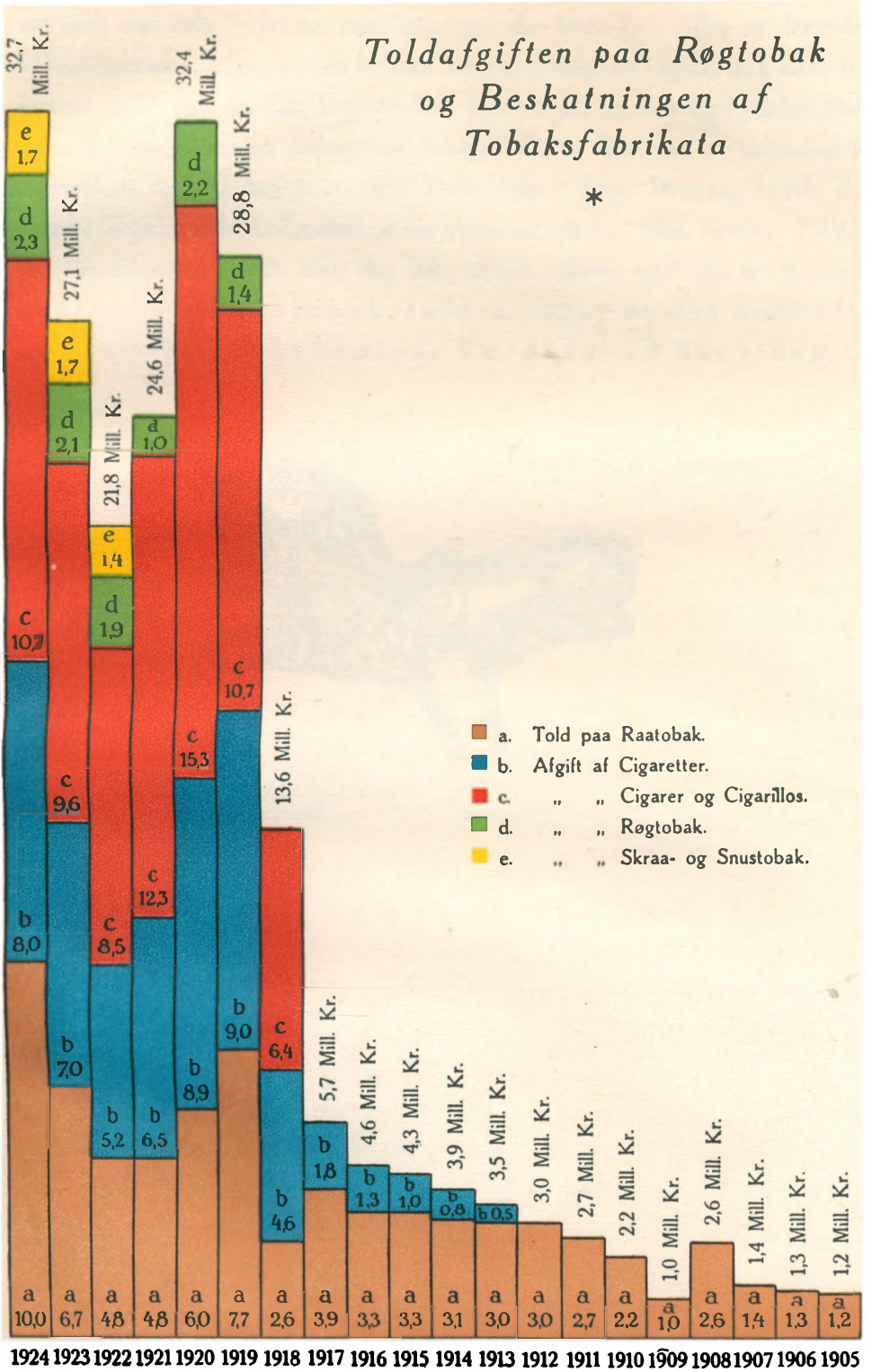

saa godt som hele Forbruget paa Cigaretter, der kostede $^1/_2$ Øre og derunder i Detailhandelen. I Dag er den laveste Sats, hvorefter en Cigaret kan blive beskattet, 0,55 Øre pr. Stk. Det samlede Indtryk af, hvilken Indflydelse Skatterne maatte have paa Industriens Arbejdsvilkaar, faas ved at sammenstille Forholdene for 20 Aar siden med Forholdene i Dag. Dengang havde den danske Tobaksindustris Produktion en Værdi af 16—17 Mill. Kroner. I 1924 var Produktionen noget, men dog ikke meget, større, og Omsætningsskatten plus Raatobakstolden udgør nu det dobbelte af Produktionens samlede Værdi for 20 Aar siden.

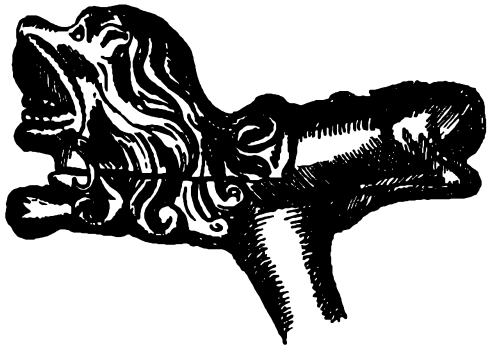

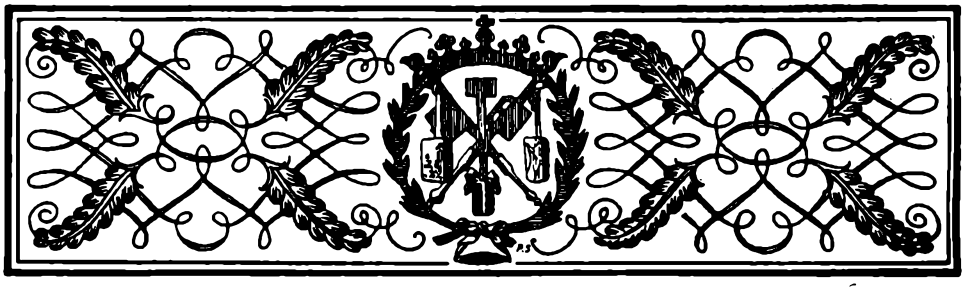

VII
TOBAKSMONOPOLET

TANKEN om at lade Staten overtage Fabrikationen og Importen af Tobak gennem Oprettelsen af et Statsmonopol maa ganske naturligt følge i Kølvandet paa Tobaksbeskatningen, thi efterhaanden som de stigende Skattekrav gør det nødvendigt at udspecialisere Afgifterne og omgærde Produktion og Omsætning med stærkt udbyggede Kontrolforanstaltninger, maa Overvejelserne uvilkaarligt samle sig om den Løsning af Spørgsmaalet, som ligger i Tobaksmonopolet.

Det vil saaledes være en Kendsgerning, at det er den særlige Beskatning af Tobaksforbruget, der har givet Stødet til, at Statsmonopol-Idéen skal realiseres for Tobaksindustrien, *som ellers ikke i nogen Henseende er anderledes stillet i Forholdet: Statsdrift kontra Privatdrift, end enhver anden industriel Produktionsgren.* Skønt den bedst mulige Opkrævning af Tobaksskatten saaledes har været den egentlige Bevæggrund til Oprettelsen af Tobaksmonopolet i de Lande, hvor dette findes, og endskønt Tobaksbeskatningens rette Inddrivelse er det fornemste Argument for Tobaksmonopolets Forsvarere i andre Lande, saa er det dog ogsaa fremhævet, at et Tobaksmonopol maatte byde andre Fordele. I særlig Grad har man hæftet sig ved de store Fordele, en Koncentration indenfor Produktionslivet utvivlsomt frembyder, og uden Hensyn til, at en Overførelse af disse Fordele er ikke saa lidt lettere at foretage paa Papiret end i Virkeligheden, har man ment, at en Koncentration indenfor Tobaksindustrien maatte give lige saa store Resultater

som de, der er opnaaet ved de andre Steder i Produktionen forekomne heldige Eksempler paa Koncentrationens Betydning. I Virkeligheden viser det sig imidlertid, at Fordelene er langt mindre. Hvad for det første angaar de Besparelser, der skulde kunne indvindes ved Indkøb i meget store Partier, saa maa det vistnok erkendes, at det, man vinder ved at købe et meget stort Parti, som man saa selv maa anvende helt og holdent, ikke er særlig meget i Forhold til det, der opnaas af den enkelte Fabrikant, som køber netop den enkelte Del af Partiet, han har Brug for. Hvad dernæst angaar det tekniske Omraade, indenfor hvilket Koncentrationen navnlig skulde fejre økonomiske Triumfer, vil man vist blive udsat for betydelige Skuffelser. Hovedproduktet — Fremstillingen af Cigarer — er ikke en Fabrikation, der i særlig Grad begrunder Stordrift. En Virksomhed, der beskæftiger 5000 Arbejdere, vil ikke arbejde billigere end en Fabrik med 500 Arbejdere. For Cigaretter stiller Forholdet sig ikke stort anderledes, og det, den store Fabrik kan byde paa, er ikke mere fuldkomne Maskiner, men flere tekniske Enheder. Heller ikke for Røgtobak og Skraatobak vil den meget store Fabrik have nogen særlig Overvægt overfor den Fabrik, der er saa stor, at en rationel Drift kan iscenesættes.

Det vil derimod ikke kunne bestrides, at Udgifterne til Forhandling samt til Detailavance, kan nedsættes noget under en monopoliseret Tobaksdrift. Hvor meget der i Virkeligheden vindes herved er dog usikkert, thi det maa ikke overses, at det nuværende System frembyder væsentlige Fordele. Den unægtelig ret betydelige Brutto-Avance, der tilfalder Detailhandelen, er nemlig Forudsætningen for, at der kan findes Udsalg af Tobaksfabrikata en Mængde Steder. At man ved at gøre Antallet af Udsalgssteder mindre, og derved hver enkelt Butiks Omsætning større, kan nedsætte Handelsomkostningerne er givet, men samtidig vil man erfare, at den totale Omsætning gaar tilbage, fordi netop de mange Tusinde Butiker, der findes spredt over hele Landet, tjener til at holde Forbruget oppe. De Resultater, der i saa Henseende kan opnaas ved et Tobaksmonopol, er altsaa yderst beskedne, og det er et Spørgsmaal, om det, der saaledes kan vindes, ikke vil gaa tabt mange Gange, som Følge af den frie Konkurrences Bortfald. Indenfor en Institution af den Størrelse, som et Tobaksmonopol nødvendigvis maa faa, vil der være

altfor mange Muligheder for det økonomiske Kraftspild, som lignende Institutioner altid er udsat for, naar der ingen Konkurrenter findes til at holde Udgifterne nede. Set fra Samfundets Side maa et Tobaksmonopol saaledes altid være en tvivlsom Foranstaltning, og Forbrugerne har ingen Grund til at glæde sig. Den Avance, der hist og her kan bortskæres hos Producenter og Handlende, er nemlig for intet at regne mod den Glubskhed, Finansministre i demokratisk styrede Lande altid vil være tvungen til at udvise, til Fordel for den stadig tomme Statskasse. Forbruget vil blive uniformeret, fordi Tobaksmonopolet ikke har Interesse i at føre nye Mærker frem, da det eneste, man derved kan opnaa, er at fortrænge andre Mærker, og Varerne vil blive dyrere, fordi Omkostningerne er store og Afgifterne til Staten skruet i Vejret udover alle Grænser.

En Følge af Rigsdagsforhandlingerne i 1917 — om den særlige Omsætningsafgift for Cigarer — blev Nedsættelsen af en Kommission til Undersøgelse af Muligheden for her i Landet at indføre Statsdrift ved Fremstilling eller Salg af Tobaksvarer. Denne Kommission blev nedsat den 20. December 1917, og Foreningen var repræsenteret ved Tobaksfabrikant E. Nobel. — Forhandlingerne varede i nogle Aar, idet Kommissionen foretog forskellige Undersøgelser med Hensyn til Tobaksmonopolerne i andre Lande. Den 7. Juli 1921 afgaves Betænkningen, og omend der herskede forskellige Meninger, var man dog enig om, at et Tobaksmonopol ikke kunde gennemføres paa det nævnte Tidspunkt, idet de Erstatningsbeløb, Staten maatte udrede, var saa store, at det økonomiske Resultat vilde blive meget ringe, hvortil desuden kom, at det ikke vilde være let paa det Tidspunkt at skaffe de fornødne Kapitaler.

Planerne om et Tobaksmonopol var saaledes opgivet, og i Kommissionens udførlige Betænkning fandtes et righoldigt Materiale, som tilfulde godtgjorde Tobaksmonopolets afskrækkende Virkninger. Tanken spøgede imidlertid stadig væk, og dukkede nu og da frem under den Form, at der skulde indrettes et Tobaksmonopol, som skulde overgives til et privat Forpagtningsselskab. Skønt der ikke laa nogen Realitet til Grund for disse Rygter, fik de dog, ved de i Aarene efter Krigen stedfundne Koncentrationer indenfor Tobaksindustrien, saa megen Udbredelse, at Foreningen fandt sig foranlediget til ganske

utvetydigt at understrege den Stilling, man fra Foreningens Side altid havde indtaget overfor Tanken om et Tobaksmonopol. Paa en Generalforsamling i September Maaned 1923 vedtoges derfor en Lovændring, der paa det mest udtrykkelige fastslog, at Foreningens Formaal — i Fremtiden som hidtil — maatte være at modarbejde Tobaksmonopolet.

I Lovenes § 1 indsattes nemlig følgende:

> »Foreningens Formaal er i alle Spørgsmaal, med Undtagelse af Arbejderspørgsmaal, at varetage den frie selvstændige Tobaksfabrikations Interesser, og det vil som Følge heraf ogsaa være Foreningens Formaal at bekæmpe ethvert Forsøg, der maatte blive gjort paa Indførelse af Tobaksmonopolet.«

Medens Planerne om at Staten — af financielle Hensyn — skulde overtage Tobaksfabrikationen saaledes var skrinlagte, fordi det økonomiske Udbytte ved en saadan Transaktion var mere end tvivlsomt, og medens Tanken om en privat Forpagtning af et Tobaksmonopol ogsaa maatte opgives paa Grund af Tobaksindustriens energiske Modstand, vedblev man dog endnu fra en enkelt Side at agitere for Tobaksmonopolet. Det var bestemte Kredse indenfor Tobaksarbejderne, der stod i Spidsen for denne Agitation, og Tobaksarbejderforbundets Formand, Chr. Jensen, holdt adskillige Møder om Tobaksmonopolet, ved hvilke Møder Foreningen iøvrigt flere Gange var repræsenteret ved sin Forretningsfører, C. Poulsen, der deltog i Diskussionerne og imødegik de af Hr. Jensen fremsatte Synspunkter.

Grundlaget for Agitationen for Tobaksmonopolet var nu ikke i saa høj Grad Hensynet til Tobaksskattens Opkrævning, som den rent klasse-egoistiske Betragtning, at Tobaksmonopolet kunde bringe de i Monopolets Tjeneste værende Arbejdere en Lønforhøjelse. I hvor høj Grad denne Lønforhøjelse kunde fremkaldes ved en Nedskæring paa andre Omraader, er ikke klargjort, i saa Henseende havde man navnlig et godt Øje til Handelsavancerne, som man fandt urimelig store, uden ret at betænke den Betydning, som en vidtforgrenet Salgsorganisation har for hele Forbrugets Størrelse. Det væsentligste Argument maatte være Henvisningen til Tobaksmonopolet i Sverige, som utvivlsomt giver sine Arbejdere en noget højere Løn, end den danske To-

baksarbejder i Almindelighed har, selv om Forskellen maaske ikke er saa stor. At dette for Tobaksarbejderne — som en afsluttet faglig Kreds betragtet — kan være et overbevisende Argument, er ikke uforstaaeligt, men det er mindre forstaaeligt, at man kunde vente, at et saadant Argument skulde møde nogen som helst Genklang udenfor Kredsen af de Mennesker, der vil faa direkte Fordel af et Monopol.

Ved et Monopol kan fremkomme en Monopolgevinst, og da Tobaksmonopolet giver frit Spillerum for en Forhøjelse af Priserne, er der følgelig ogsaa Mulighed for en Forhøjelse af Arbejdslønningerne. Forbrugerne maa ganske naturligt gøre Modstand imod en saadan Udvikling, der vil have til Følge, at Tobaksforbruget ikke alene beskattes efter en meget høj Skala til Fordel for Staten, men at Tobakspriserne ogsaa forhøjes, for at de ved Fremstillingen beskæftigede Personer kan naa et højere Lønniveau end Samfundet under lignende Forhold vilde være sindet at betale for Arbejder af den paagældende Art.

Ogsaa for Arbejderne vil de Fordele, der foregøgles dem ved et Tobaksmonopol, iøvrigt meget snart være forvandlet til bristede Illusioner. En Overgang vil det ganske vist være muligt at lade Lønningerne stige, men Tobaksmonopolet vil sikkert her — som i Sverige — have den uafvendelige Følge, at Antallet af beskæftigede Arbejdere maa indskrænkes Aar for Aar. Det er i saa Henseende betegnende, at Sverige, hvis Indbyggerantal er dobbelt saa stort som Danmarks, og hvis Tobaksforbrug i Kvantitet ligger paa et ikke meget lavere Niveau end det danske, kun har Arbejde til lidt over 3000 Mand ved Tobaksfabrikationen. I Danmark beskæftiger Tobaksindustrien 6—7000 Mand. En forbigaaende Lønforhøjelse, en varig Fordel for Mindretallet af Arbejderne og fuldstændig Arbejdsløshed for 3 à 4000 Tobaksarbejdere vil derfor i Danmark blive Følgerne af Indførelsen af et Tobaksmonopol.